היינט 10 זייטן „Radomer-Kielcer Leben" (670) 25 „Należytość pocztowa uiszczona gotówką" XIV-טער יאהרגאנג פרייז 25 גראשען

Radom, dnia 18 Czerwca 1937 r.
ראדאם, פרייטאג ט. תמוז תרצ"ז
טעלעפאן פון רעדאקציע 15 - 18

ראדאמער-קעלצער לעבן

פאראווע פארבערייען
און כעמישע פראלניע
A.
HEMPEL
פאבריק און צענטראלע אלטע שטאדט 7
ז'עראמסקי 1
פיליעס: ז'עראמסקי 21
ז'עראמסקי 59
טראוגוטא 11
קעלנער צו וואשען צו 15 גר.

Pani B. TENENBAUMOWEJ
z powodu śmierci SIOSTRY JEJ

B. P. M A N I

głębokie współczucie wyraża

ZARZĄD
Tow. „Chinuch Jełudym"
w Radomiu

Zarząd Tow. „CHINUCH JEŁUDYM"
ZAPRASZA
na
LETNI DANCING
do Cafe KRYSTAL
W DNIU 19-go b. m. t. j. w SOBOTĘ
Całkowity dochód przeznaczony jest na letnią kolonję dla dzieci i Ochronki Żydowskiej.

דעם טיפסטן מיטגעפיהל דריקען מיר אויס
אונזער קאמיטעט - מיטגלידערין
פעטשע גרין
צוליב'ן פערלוסט, וואס זי האט געטראפען
מיט'ן טוידט פון
איר ליבע מוטער
ג. ע. בלימה ביאלער
אין איהר נעזעלשאפטליכע ארבייט זאל זי א טרייסט געפונען
פרויען-געזעלשאפט „ויזא"
אין ראדאם.

די גאנצע קעלצער אינטעליגענטע יוגענד
קליידט זיך
ביים ערשטקלאסיגען מענער - שניידער
J. RAJZMAN
Kielce, ul. Planty 13
די נייעסטע מאדעלען אויפ'ן יאהר 1937
מיט די בעסטע בעדינגונגען — קומט און איבערצייגט אייך!
געדענקט דעם אדרעס PLANTY 13

אונזער פערוואלטונג'ס מיטגלידערין
פעמשע גרין
צוליב'ן טוידט פון
איהר השוב'ער מוטער
ג. ע. בלימה ביאלער
(קינצק)
דריקען מיר אויס דעם טיפסטען מיטגעפיהל
זאל זי א טרייסט געפונען אין איהר געזעלשאפטליכער ארבייט
די פערוואלטונג פון קימפעטארין-פעראיין
אין ראדאם.

מיר דריקען אויס דעם טיפסטען מיטגעפיהל
דער וויצע-פרעזעסין ברכה טענענבוים
צוליב'ן טוידט פון
איהר שוועסטער
ג. ע. מאניע סאבעל
זאל זי א טרייסט געפונען אין איהר געזעלשאפטליכער ארבייט
די פערוואלטונג פון קימפעטארין-פעראיין
אין ראדאם.

ווילט איהר האבען קלארע, זויבערע וועש, נייע גארדערעבעס, שניי-ווייסע פארהאנגען,
גיעט נאר צו וואשען און פארבען אין דער בעקאנטער
כעמישער פארבערייי און פראלניע פון דער ערשטקלאסיגער פירמע
A. HEMPEL
Centrala Stare Miasto 7 telefon 19 - 70
Filje Zeromskego 1
Zeromskiego 21
Zeromskiego 59
Traugutta 11
ווער ס'האט זיך ניט איבערצייגט זאל פרובן און וועט זיין ענטציקט
פון דער שענער, עסטעטישער און פאכמענישער ארבייט.
בילינע פרייזען! פינקטליכע אויספיהרונג
סאלידע בעהאנדלונג קומט און איבערצייגט אייך
צענטראלע: אלטע שטאדט 7 אפיצ. טעל 19-70
פיליאס: ז'עראמסקי 1, טראוגוטא 11
ז'עראמסקי 21, ז'עראמסקי 59

געשאפען א קאמיטעט צו שטיצען יודישע ארבייטסלאזע.

נעכטען ביינאכט איז געריפען געװאָרען א זיצונג אין גמינע פון די פארשטעהער פון אלע יודישע װירטשאפטליכע ארגאניזאציעס און ראטמענער-קאלע, כדי באראטען זיך װעגען הילף פאר יודישע ארבייטסלאזע.

נאך א לענגערע דיסקוסיע װעגען די פארמען, װי אזוי די הילף זאל ארגאניזירט װערען, איז געװעהלט געװאָרען א ספעציעלער קאמיטעט, אין װעלכען ס׳זענען אריין די ה״ה: פרעזעס דען, אינזש. צימערמאן, משה רובינשטיין, רעד. הערץ, בארמייסטער, פלאצקי, ל. מ. זיסערמאן, רפאל מאנדעלמאן און פרוי ב. פישמאן.

דורך דער גאנצער צייט פון דער זיצונג, װעלכע האט געדויערט ביז 12 ביינאכט, איז דער קארידאר פון דער גמינע, װי אויך ביידע שטאקען געװען בעלאגערט פון הונדערטער הונגעריגע און פערשמאכטע יודישע ארבייטסלאזע װעלכע האבען געװארט אומגעדולדיג אויף א גינסטיגען רעזולטאט.

די זיצונג איז געריפען געװאָרען דורך דער איניציאטיװ און געפירט געװאָרען אונטער דער פארזיץ פון פרעזעס דען.

װעגען די פלענער װי אזוי ארויסצוגעבען א פרייװיליגען שטייער אויף די יודישע קאנסומענטען אויף פיש, פלייש, ברויט — אין צװייטען נומער.

200 יודישע פאמיליעס פון דעמבלין געבליבען אהן א דאך.

הילף איז דריגענד נויטיג!

מאנטאג ביינאכט איז אויסגעבראכען א ריזיגע שריפה אין דעמבלין. דאס פייער האט ארומגעכאפט 60 הייזער און זיי אויסגעפרעסען מיט די פלאמען. בערך 200 יודישע פאמיליעס זענען געבליבען אהן א דאך און זענען ארויס בעירום ובחוסר כל.

עס זענען געקומען קיין ראדאם דעמבלינער יודען װאס בעטען הילף פאר די נשרפים. די יודישע בעפעלקערונג אין ראדאם ברויך זיך אברופען און העלפען מיט דעם נויטיגסטען. קודם כל מיט עסען און מלבושים און װעש.

די ערשטע גרופע קינדער האט „טאז" נעכטען אװעקגעשיקט קיין גארבאטקע אויף זומער-קאלאניע.

נעכטען דאנערשטאג אויגער 2 ביי טאג האט דער „טאז" אװעקגעשיקט א גרעסערע גרופע קינדער אויף א זומער-קאלאניע קיין גארבאטקע.

די קינדער אין א צאהל פון 80 קיין ע״ה. זענען געפאהרען אונטער דער אויפזיכט פון א פעראנטװארטליכען און טיכטיגען פערסאנאל.

ניט קוקענדיג אויפ׳ן רעגען זענען א סך עלטערען געקומען צום באהן בעגלייטען זייערע קינדערלעך. דאס איז גאנץ שעהן און ס׳קען קיינער ניט דאס פערװערען. אבער װאס איז געװען דאס געשריי, דער טאראראם? די קינדער גופא און א טייל עלטערען האבען זיך געהאלטען קארעקט און מ׳האט זי ניט געהערט. די גרעסערע צאהל עלטערען אבער האבען אנגעמאכט אזא געדראנג און געשריי, אז מ׳האט געקענט מיינען אז ס׳געהט א קינדער-עמיגראציע מעבר לים, ציליב װאס די עלטערען קענען זיך גארניט אבריסען.

די איינארדנונג פון די זומער-קאלאניעס האט „טאז" היי-יאהר פיל-פאכיג אויסגעבעסערט.

צום ציג זענען געקומען די פערװאלטונגס-מיטגלידער ד״ר גאלדבלום און דענטיסט פריידאס.

עפענטליכער פראטעסט.

מיר יודישע ארבייטער אין דער בעקעריי פון ה׳ אהרן קאלינסקי נאחאגראדזקא 8 פראטעסטירען אמשארפסטען געגען דער אונערהערטער האנדלונג פון א טייל יודישע בעקערס, װאס אין זייער קאנקורענץ-קאמף בענוצען זיי זיך מיט אזעלכע װעגן און מיטלען, װאס זענען תמיד פעראורטיילט געװאָרען דורך דער עפענטליכער מיינונג און נאך מער אין די היינטיגע צייטען.

מיר װילען דא ברענגען א פאקט פון די יודישע בעקערס יצחק ערליכמאן, יאסעל האך, מיט דער הסכמה פון זיין פאטער ה׳ אבא האך א. אנד. װעלכע זענען געקומען צום ה׳ קאלינסקי און געהייסען רעקװירירען ברויט און מעהל, אין דער צייט, װען די אנװעזענדע קריסטליכע בעקערס האבען זיי אבגעהאלטען דערפון. אויסער װאס די דאזיגע יודען האבען איהם געברענגט א מאטעריעלען שאדען, האבען זיי נאך געהעצט און אויפגערייצט די קריסטליכע בעקערס געגען ה׳ קאליגסקי׳ן, ערקלערענדיג, אז זיי האבען אנגענומען אזא בעשלוס און זיי מוזען די רעקװיזיציע אדורכזעצען.

דאס אלץ איז געשעהן, װען ה׳ קאלינסקי איז ניט געװען אין ראדאם און געהאט אװעקגעפאהרען מיט זיין קראנקער מוטער קיין װארשא אויף אנ׳אפעראציע. װען די פרוי קאלינסקי האט געבעטען די דאזיגע יודען, אז זיי זאלען דאס ניט טוהן, װייל דער מאן איז נישטא אין דערהיים און װען ער װעט קומען, װעט ער די זאך װי געהעריג אויפקלערען, האבען זיי ניט געװאלט איהר הערען, נאר בעליידיגט איהר און אװעקגעשטויסען.

מיר, ארבייטער, זעהען אין דעם סקאנדאליעזען קאנקורענץ קאמף מצד די דערמאנטע יודישע בעקערס, א װילען צו אונטערגראבען די עגזיסטענץ פון ה׳ קאלינסקי, ביי װעמען מיר ארבייטען שוין לאנג און װערען דורך איהם גוט בעהאנדעלט און מיר בעטראכטען דעריבער זייער האנדלונג װי פאר אנ׳אטענטאט אויף אונזער לעבען, װייל שאדענדיג אונזער בעל-הבית, רייסען זיי גלייכצייטיג ארויס דעם ביסען ברויט פון אונזער מויל.

אין נאמען פון די ארבייטער אין דער בעקעריי פון ה׳ א. קאלינסקי צייכען איך זיך, אלס דער געװערק-פיהרער

שלאמקע בערנעמאן.

געדענקט דעם לעצטען טערמין.

קאמוניקאט פון שניידער-צעך ביים האנד. פערבאנד װיטאלדא 10

ביז׳ן 30 טשערװיעץ ה. י. איז געבליבען דער ענדגילטיגער און לעצטער טערמין, װען די לערן-יונגלעך קענען בעלעגען א געזעלען-עגזאמען. זאל מען דאס נישט פערגעסען, נאר אויסנוצען די לעצטע געלעגענהייט פונ׳ם הנחה-עגזאמען.

אלע יודישע לערן-יונגלעך פון אלע פאכען ברויכען אין אינטערעס פון זייער אייגענער עגזיסטענץ און לטובת זייער פערזענליכער צוקונפט און אויך לטובת דער צוקונפט פון דער יודישער מלאכה, װאס זאל נישט װערען געהעמט און בעדראהט פון אונטערגאנג — ברויכען און זענען מחויב אין די לעצטע פערבליבענע טעג זיך איילען איבערצולעגען א עגזאמען, כדי צו בעקומען א געזעלען-דיפלאם, װאס איז אנ׳עטאפ און א װעג אויף װייטער צוקענפטיגען פירען א זעלבסטשטענדיגען װארשטאט, בעקומענדיג גלייכצייטיג דעם טיטול מייסטער.

װעגען אלע אינפארמאציעס און מיט-הילף אין דער אזוי װיכטיגער פראגע, דארפען זיך אלע לערן-יונגלעך װענדען אין סעקרעטאריאט פון שניידער-צעך ביים האנדװ. פערבאנד װיטאלדא 10.

דער שניידער-צעך האט נעכטען אװעקגעשיקט 6 ארימע קינדער אויף א זומער-קאלאניע אין גארבאטקע. דער שניידער-צעך האלט אויס די קינדער אויף זיין חשבון און בעצאהלט פאר א געהעריגע פלעגע און פאר אלע אויסגאבען, װאס זענען פערבונדען מיט זייער אפענטהאלט.

דערטרינקען ביים באדען זיך

דער 19-יעהריגער יוזעף קארליקאװסקי פון 1-מאי 35, איז זונטאג אװעק אין נאהנטען גאלעמביאװ, װאו ער האט זיך געבאדען אין סטאװ. קארליקאװסקי איז אראב אין דער טיעף און דערטרונקען געװאָרען.

Kino CZARY Kino CZARY

א זעהר שעהנער פראגראם

CZERWONY SUŁTAN

דער פילם שטעלט פאר די ברידער-קאמפן אין טערקיי צװישען יונג און אלט

גרויסע שרפה אין שטעטעל דרילטש.

אין שטעטעל דרילטש, איז געקומען צו א גרויסע שריפה, צו װעלכע ס׳זענען ארויסגערופען געװאָרען אויך 12 אבטיילונגען פון פערשידענע ערטער און פון ראדאם דריי מאטאריזירטע אבטיילונגען.

עס זענען אװעק מיט׳ן רויך 5 געמויערטע הייזער און 2 סטאדאלעס. די רעטונג׳ס-אקציע האט געדויערט 4 שעה.

הילף פאר די פערפלייצטע.

זונטאג איז אין זאהל פון סיימיק פארגעקומען א פערזאמלונג כדי צו ארגאניזירען א הילפ׳ס-קאמיטעט, פאר די קרבנות פון דער פערפלייצונג אין דער קעלצער װאיעװאדסטװא. אויף די פערזאמלונג, װעלכע עס האט געריפען דער ה׳ סטאראסטע מיעשקאװסקי זענען געקומען ביז 100 פערזאהן פון סאװיאט און פון ראדאם. ס׳איז געשאפען געװאָרען אנ׳ אויספיהר-קאמיטעט, װעלכער האט אויסגעװעהלט אלס פארזיצענדען דעם דעפוטאט קאספושיקאװסקי.

אין די נאהנטסטע טעג װעט אדורכגעפיהרט װערען א זאמלונג פון געלד און נאטור-געשאנקען.

עס איז בעשטימט געװאָרען אין צװיי זונטאג׳ס איינצוארדנען צװיי בלימעל-טעג, אין װעלכע עס װעלען זיך בעטייליגען צװישען די קריסטליכע פארען, אויך איינינע יודישע פארלעך.

מ׳דארף די זאמלונג שטיצען.

3 טאגיקער אויספלוג קיין קוזמיר.

די ציוניסטישע ביבליאטעק א. נ. פון יצחק גרינבוים ארדענט איין אין די טעג פון 25–26 און 27 יוני ד. י. א אויספלוג קיין קוזמיר. דער אויספלוג װעט זיך אויפהאלטען אין בעקאנטען פענסיאנאט „ע ד ן". איינשרייבונגען און אינפארמאציעס אין לאקאל פון דער ביבליאטעק : שעראמסקי 25 אין די שעה׳ן 6,30 ביז 8 אװענד.

די צאהל פלעצער איז בעגרעניצט.

דער דאזיגער אויספלוג איז אנ׳אנהויב פון א רייהע אויספלוגען אין פערשידענע געגענטען פון לאנד. ס׳איז אויך מעגליך, אז אונטער די איניציאטיװ פון דער ביבליאטעק װעט געשאפען װערען א סטאבילע לאנדקענטניש-ארגאניזאציע.

פריינד פון יוד. שפיטאל.

װי מיר הערען, װערט געשאפען א פרויען-קרייז, װעלכער זאל איבערנעמען א טאג-טעגליך פרייװילעגען דיזשור אין יודישען שפיטאל. דער פרויען-קרייז זאל האבען די השגחה איבער דער קיך, איבער דער װירטשאפט און ספעציעל זיך פערנעמען מיט א גוטע פלעגע פאר די קראנקע.

מיט דער שאפונג פון אזא קרייז זאל אויך ענטשטעהן א געזעלשאפט, װאס זאל הייסען „פריינד פון יודישען שפיטאל".

װיכטיג פאר באלעבאסטעס

דאס אומפארגלייכליכע ביכעל מיט די פארשריפטען פון ד״ר א. אעטקער „א גיטע באלעבאסטע באקט אליין", קאן מען בעקומען אין אלע קאלאניאל-געװעלבער, בוכהאנדלונגען און ביי די פערטרעטער פון דער פירמע אעטקער. די פרייז איז פערקלענערט געװאָרען אויף 50 גראשען. דאס ביכעלע איז נישט צום אבשאצען, װייל עס גיעט א סך פארשריפטען אויף געבעקס א. ד. גל.

שלעכטע און גוטע תלמידים.

פון אונזער ספעציעלן היגנער קארעספאנדענט **ז. האבער** (איגן)

אַט־אַט ענדיגט זיך דער שול־יאָר און טאטע־מאמע האָבען צרות און קאָפּפאַרדרייעניש, וואָס מ'הויבט אָן צו טאָן מיט די קינדער, וואָס חערען איצט פאַרטיג מיט זייערע למודים, ווי אזוי קען מען עפּעס געפינען א מעגליכקייט, זיי זאָלען האָבען דאָס נויטווענדיגסטען אין זייער לעבען. די דאָזיגע דאגה איז היינט זייער גרויס און צום באדויערען איז דערווייל ניטאָ קיין רפואה צו דער מכה...

אָבער א סך עלטערען ציטערען זיך, נעבעך, דעם קאָפּ ווי אזוי די קינדער זאָלען באקומען א בעסערע צייגעניש. די קינדער חילן נישט לערנען, אָדער זיי האָבען פּשוט ניט דעם גוטן קאָפּ צו קענען משיג זיין, וואָס דער לערער לערנט מיט זיי, ניבען די עלטערען אוועק ממון און דמים, מ'האַלט פאַר זיי פאַרשידענע לערערס, כדי די קינדער זאָלען, חלילה, ניט מוזען איבער'חזר'ן דעם קלאַס.

ס'איז דעריבער כדאי זיך אָפּצושטעלן דערויף: צי האָבען שלעכטע שילערס אין לעבען ווייניגער דערפאָלג ווי גוטע שילערס?

מיסטער סטיפּס, דער אָלוויסענדיגער רעדאקטאָר פון לאָנדאָנער „טיימס", האָט אמאָהל אויף א פּרעסע מיטינג גערעדט וועגען דעם. ער האָט אונז דערציילט, אָז דער גרויסער מאטעמאטיקער ניוטאָן, למשל, איז געווען דער ערגסטער תלמיד פון זיין שול: אַן'אַנדערער מאַטעמאַטיקער, אנוך, האָט ביז 28 יאָר גאָרניט געקענט לייענען און שרייבען.

דער גרויסער נאַטורפאָרשער ליגע האָט ערשט צו צוואַנציג יאָר אָנגעהויבן לערנען אין דער באַרימטער כעמיקער ליביג איז דורכגעפאלען כמעט אין יעדער קלאַס. דער פאָטער האָט איהם ארויסגענומען פון דער שול און איהם נעגעבען אויף דער לער צו אַן אפּטייקער, וועלכער האָט איהם אָבער אויך באַלד ארויסגעוואָרפען, ווייל „ער האָט צו גאָרניט געטויגט"... דאָכועלבינס איז, אויך געווען מיט'ן נאַטורפאָרשער און פילאָזאָף דאַרווין, וואָס האָט אויך געמוזט איבערחזרן כמעט יעדער קלאַס פון זיין שול.

פּאַסטער, דער באַרימטער מעדיציניסטער פאָרשער, האָט ניט געענדיגט די גימנאַזיע, ווייל ער האָט נישט געוואָלט לערנען, און די באַרימטע דאָקטוירים קאָך און בילראָט זענען געווען די שוואַכסטע שילערס אין זייער שול. מיט גרויס מי און אָנשטרענגונג האָבען זיי געמאַכט די מאַטורע.

סטעפענסאָן, דער דערפינדער פון דער לאָקאָמאָטיוו, איז ניט געגאַנגען אין קיין שול, ווייל ער האָט ניט פארשטאַנען וואָס דער לערער זאָגט, און דער גרויסער פיזיקער ראָבערט מייער איז געווען דער ערגסטער שילער אין זיין שול, און איז טאַקע אין פיזיק צוויי מאָל דורכגעפאלען. פונדעסטוועגען איז ער דערנאָך געוואָרען דער גרעסטער פיזיקאַלישער זשעני...

עדיסאָן, דער גרעסטער דערפינדער פון אלע צייטען, האָט בכלל נישט דורכגעמאַכט קיין שולען. אין ערשטען קלאַס האָט איס דער לערער ארויסגעוואָרפען, ווייל „פון איהם וועט סיי ווי סיי גאָרניט ווערען"...

נאַפּאָלעאָן איז אין אַלע זיינע שולען געווען א שלעכטער שילער און אפילו אין דער מלחמה־שול ביים מיליטער האָבען אים די אָפיצירען, זיינע לערערס געזאָגט: „ער וועט קיינמאָל קיין לייטישער סאָלדאַט ניט זיין"...

אפילו ביסמאַרק, מעטערניך און אנדערע גרויסע פּאָליטיקער און וועלט־איבערקערערס זענען געווען גאָר שלעכטע תלמידים.

פון גרויסע שריפטשטעלערס איז פאַראַן א גאַנץ גרויסע צאל פון די בעסטע נעמען, וועלכע זענען דורכגעפאַלען אין זייערע שולען, ווייל זיי „האָבען גאָרניט געקענט". מיר חעלען נאָר דערמאָנען עטליכע בעקאַנטע נעמען פון די, וואָס האָבען ניט געקענט אָנקומען אין אוניווערזיטעט אדער ניט געקענט ענדיגען זייערע שולען, ווייל „זיי זענען ניט פעאיג געווען דערצו"...

טאָמאַס מאַן, היינריך קרייסט, יאָנאַטאַן סוויפט, גאָטפריד קעלער, אָטאָ יוליוס בירבוים, אליווער גאָלדסמיט, גערהאַרט הויפּטמאַן און נאָך און נאָך נעמען פון גאַנץ גרויסע דיכטערס, וואָס זענען געווען שלעכטע שילערס.

מיר חילען, פאַרשטייט זיך, דערמיט ניט זאָגען, אָז שלעכטע שילערס וואַקסן אויס גרויסע זשעניעס, אָבער מיר ווילען נאָר ווייזען, אָז אויב א קינד פאַלט דורך אין שול און מוז איבערחזרן דעם קלאַס, איז עס נאָך ניט, אָז דער דאָזיגער שילער האָט שוין ניט קיין שום האָפענונג צו האָבען גרויסען דערפאָלג אין זיין לעבען אויף דעם געביט אויף וועלכען ער האָט זיך פאַרנומען עפּעס צו דערגרייכען.

ווי אזוי דאַרפען זיך פאַרטיידיגן בע'עוולה'טע
##ביים אויסמעסטען דעם אומזאַץ - שטייער.

כמעט אין אלע שטייער־אַמטען קומט איצט פאָר דאָס אָפּשאַצען דעם אומזאַץ פאַר'ן פאַרגאַנגענעם יאָהר. ווי ס'שטעלט זיך אַרויס, וועלען די הייעהריגע אומזאַצען, אויב נישט גרעסערע, זיכער נישט זיין קלענערע. דאָרט חי ס'זענען פאַראַן שריפטליכע אינפאָרמאַציעס (פון די הורטאָחניקעס, וועלכע פיהרען ביכער) אויף א גרעסערע סומע ווי פאַר'ן יאָהר 1935, ווערט דער אומזאַץ געשאַצט העכער. דאַגעגען דאָרט וואו ס'זענען דאָ אינפאָרמאַציעס אויף א קלענערע סומע ווי פאַר'ן יאָהר 1935 ווילען די שטייער־אַמטען בשום אופן נישט פאַרקלענערן דעם אומזאַץ לויטן יאָהר 1935, נישט רעכענדיג זיך מיט דעם חאָס די אינפאָרמאַציעס פון די איינגעקויפטע סחורות ווייזען, אַז אין יאָהר 1936 באַטרעפט די סומע פון די איינגעקויפטע סחורות פיל ווייניגער ווי און יאָהר 1935.

מאַנכע שטייער - אַמטען חענדען שוין אָן די אויספיהר - פאַראָרדנונג צו דער שטייער - אָרדינאַציע, חעלכע זעהט פאָר שאַצונגס נאָרמען. אַלס מוסטער נעמט מען א אונטערנעמונג פון דער זעלבער בראַנזשע וואָס פיהרט ביכער און אין פאַרגלייך מיט די אויסגאַבען, ווערט פון לאַגער, איינגעקויפטע סחורות, צאָהל באַשעפטיגטע א.א. ווערען געשאַצט אַלע איבריגע אונטערנעהמונגען. יעדענפאַלס חערט דורכן שטייער־אַמט אויסגענוצט דער שאַצונגס־מאָדוס, וועלכער ענטשפּרעכט איהם אַמבעסטען, און גיט גרעסערע, העכערע סומע פון אומזאַץ.

אין צוזאַמענהאַנג דערמיט חערט ווידער אַקטועל אויפצוקלערען, וואָס דאַרף טון, און חי אזוי קען זיך דער בעוולהטער פאַרטיידיגען. יעדער שטייער־צאָהלער מוז באַקומען א שטייער־צעטעל. א רעקורס קען מען אריינטראָגען אין פאַרלויף פון 30 טעג צו דער אַפּעלאַציאָנס־קאָמיסיע דורך דער פאַרמיטלונג פון שטייער־אַמט. אויב דער 30 טאָג פאַלט אויס אין זונטאָג (אָדער אין א יום־טוב) קען מען דעם רעקורס אריינטראָגען צומאָרגענס. דעם רעקורס קען מען אויך איבערשיקען דורך דער פּאָסט אין אַן איינגעשריבענעם בריף.

איידער דער שטייער־צאָהלער טראָגט אַריין דעם רעקורס, קען ער באַקומען אין שטייער־אַמט מינדליכע אָדער שריפטליכע אינפאָרמאַציעס בנוגע די יסודות אויף וועלכער דער שטייער־אַמט האָט אויסגעמאָסטען דעם אומזאַץ - שטייער דאָס אריינטראָגען א ביטע וועגען ארויסגעבען די יסודות האַלט אויף דעם טערמין פון באַלייגען דעם רעקורס.

אין גרעסטע טייל פאַלען, חען ס'האַנדעלט זיך וועגען קליינהענדלער, ווערט דער אומזאַץ געשאַצט אויפ'ן סמך פון עקספּערטען, און דאַ איז דער אָרט פון פאַרטיידיגען זיך, דער אָרט פון שרייבען דעם רעקורס א שווערער. דעריבער דאַרף דער קליינהענדלער. בעפאָר ער לאָזט שרייבען דעם רעקורס, ווענדען זיך נאָך גענויע אינפאָרמאַציעס אין פאַראיין, חייל גאַנץ אָפט טרעפט אַז דער אריינגעטראָגענער רעקורס פאַרערגערט און ברענגט שאָדען דעם פּעטענט אליין, דער רעקורס דאַרף אויך געשריבען חערען דורך געניטע אין שטייער־ענינים פּערזאָנען, וועלכע קענען אַלע פאַרשריפטען.

גנבים, דערבארעמט אייך!...

מאנאלאג פון א ליעטניאַק

פון י. אבערזשאנעק

ווי איהר קוקט מיך אָן רבותי, האָב איך קיינמאָל נישט געהאַלטען פון קיין שום ליעטניסקעס. נישט נאָר איך האָב נישט געהאַלטען דערפון, נאָר אויך מיין יורשנע האָט זיך אויסגעלאַכט פון די שמעטניסקעס.

ווער מ'שטיינסגעזאָגט, האָט זי געזאָגט פאָהרט אויף די שמיעטניסקעס? טאַמע כאַלאַטע, דער וואָהעל און שוהל - גאָס „ליעפּשע" מענשען פאָהרען קיין קריניצע, שטשאַווניצע, טרוסקאָוויעץ אי טאַק דאַליע. אין די „קוראַציע מיעיסצאָוואָשטשעס" טרעפט מען זיך מיט „בעסערע" געזעלשאַפט, מ'גייט צו דער „זשרודלאָ" כאַפּען א גלעזעל „נאַפּטושאַ" און תּינו לביגו כאַפּט מען א אריין פליהטעל, מ'הייבט אָן שמועסן וועגן „שטיינער". ער דערציילט ויפיל שטיינער ער האָט אויסגעשאָסען און זי דערציילט ניסים וועגען איהר „וואַרעטשעק", מ'הייבט אָן וועגען „שטיינער" און „וואַרעטשעק" און ס'ענדיגט זיך מיט א - „גדזשיע פּאַני מיעשקאַ", „גדזשיע שען זאַבאַטשימי" — א „קוראַציני מיעיסצאָוואָשטשי" איז גאָר עפּעס אַנדערש ווי א שמיעטניסקע געבען ראַדאָם נאָך א מעלה האָט א קוראָרט, וואָס ס'איז ווייט פון ראַדאָם. די „ליידענדע" פרוי, האָט נישט קיין מורא, אָז איהר מאַן, דער שלימזל, וועט אומגעריכט קומען צו פליהען און זי דאַרף איהם האָבען ווי א פינסטערע ראָה צום וואָגען...

און דער עיקר, וואָס יעדע קוראַצינע פרוי שטייט אונטער דער אויפזוכט פון א דאָקטאָר. יעדע יודענע אין קריניצע, צי אין טרוסקאָוויעץ האָט צוויי זאַכן: א „וואָרעטשעק" מיט שטיינער און א - דאָקטאָר! נישט ווי, נישט ווען, טראָגט זי דעם „וואָרעטשעק" צום דאָקטאָר. ער זאָל איר ציילען דעם לאַגער באַשטאַנד פון די שטיינער. דער דאָקטאָר פיהרט א לאַגער בוך און ווייסט גענוי וויפיל עס פעהלען, און וויפיל ס'זענען צוגעקומען שטיינער און היות ווי קיין קריניץ און טרוסקאָוויעץ פאָהרען נאָר שיינע יונגע דאָקטוירים, וואָס זענען ספּעציאַליסטען אויף „דאַמסקע וואָרעטשקעס", שטייט מען טאַקע ביי די „ספּעציאַליסטען" אין דער רייהע.

די קור - ערטער זענען געמאַכט געוואָרן נישט נאָר פאַר יונגע ווייבלעך מיט וואָרעטשקעס. נאָר אויך פאַר עלטערע ווייבלעך, וואָס פיהרען מיט אַנדערע פּעקלעך, פון וועלכע זיי ווילען פּטור ווערען. דאָס זענען — טעכטער! הייסטן. הייסט עס כלומרשט, אַז די טעכטער פאָהרען אכטונג געבען אויף די מאַמעס, און אין דער אמת'ן ברענגען די מאַמעס זייערע „פּעקלעך" אויפ'ן יאָהר - מאַרק, אפשר וועט זיך געפונען א קונה אויף דער סחורה...

האָט טאַקע מיין יודענע יעדען זומער אויסגעפּוצט די „סחורה", די צוויי טעכטער, הייסט עס. באַהאַנגען זיי פון קאָפּ ביז פיס מיט טשוויטשידעלקעס, אָפּגעמאַליועט, אָפּגעפּאַקוסט, מיט „חיעטשנע אנדולאַציעס", איינגאַנצען „אָדנאַוויעט", איינגעפּאַקט זיי אין סאַמעט און זייד, און ארויסגעפיהרט אויפן יאַריד:

- זעהט קונים, וואָס פאַר א גאָלדענע סחורה איך פאַרמאָג... נישט קיין ראַמש־סחורה חלילה, נאָר עף־עף, פּרימאַ שבעפּרימאַ — וכל הקודם זכה!...

אזוי איז זי טאַקע יעדען זומער געפאָהרען אמאָל קיין קריניצע און א מאָל קיין טרוסקאָוויעץ. יעדען זומער האָט זי איינגעפּאַקט איהר „פּעקעל", יעדען זומער האָט זי זיי אויסגעפּוצט מיט טשווידשידעלקעס, אָפּגעמאַליועט און אָפּגעפּאַקוסט מיט וויעטשנע אנדולאַציעס. ארומגעפּאַקט מיט סאַמעט און זייד, יעדען זומער די „סחורה" ארויסגעפיהרט אויפן יאַריד. געוויזען איהר „קאָלעקציע" גאָלדענע סחורה און יעדען זומער האָט זי דאָס פּעקעל צוריקגעברענגט חורה, נישט געפונען קיין בעלנים אויף דער „גאָלדענע סחורה".

האָט מיין יודענע געזעהען, אָז פון טרוסקאָוויעץ און קריניצע חעט שוין די גאולה נישט קומען, „אָראַפּצולאָזען זיך צו דער כאַלאָטע" צו די ליעטניסקעס. ווי זאָגט איהר? אָז מ'קען ניט אריבער מוז מען אַרונטער, און, מיין יודענע האָט זיך באַאין בהירה אונטערגעגעבען.

געווען איז עס מיט דריי יאָר צוריק. נאָך דעם צוריקברענגען דאָס „פּעקעל סחורה" פון קריניצע, האָט זי געזאָגט מיט פערביטערונג:

— הערש לייזער, איך פאָהר נישט מעהר צו די אידיאָטען, ס'קאָסט אָב ממון און דמים. כ'ווער פערשוואַרצט און פערפינסטערט. שמיר היינט, שמיר מאָרגען, אַנדולאַציעס אַהין און אַנדו־

די לעצטע טעג פון דעם לעצטען הנחה - עקזאמען.

אינטערעסאנטער רעפעראט פון חנן האפמאן דיר. פון פעראייניגטען קאמיטעט פאר די ענינים פון די יודישע מלאכה, איז ראדאם*) פארוואס ריהרט זיך נישט דער ראדאמער „ארט“ פון ארט.

פארגאנגענעם שבת איז דורך דער פארמיטלונג פון דער פארוואלטונג פון האנטח. פערבאנד פארגעקומען א רעפעראט פון דירעקטאר פון פעראייניגטען קאמיטעט פאר די ענינים פון יודישער מלאכה ה׳ ח. האפמאן א. ד. ט. „10 יאהר אינדוסטריע-געזעץ“.

דער רעפערענט האט געגעבען אן איבערבליק איבער דעם צושטאנד פון יודישער מלאכה אין פאריגען יאהרהונדערט, אנאליזירענדיק נענוי די פערשידענע געזעצען פון מלאכה אין די רוסישע און עסטרייכישע געביטען, וואו דער יודישער בעל-מלאכה איז שטענדיג געווען ארויסגעשטויסען פון דער אלגעמיינער געזעלשאפט, באזונדערס אין רוסישען געביטען, וואו עס האט געהערשט אויסנאם-געזעצען פאר יודען. זייענדיק רעכטלאז האט דער יודישער בעל-מלאכה פון נעוו. רוסישען געביט נישט געהאט די מעגליכקייט זיך צו ארגאניזירען און ממילא עפעס שאפען פאר דער ענטוויקלונג פון יודישער האנדווערקעריי.

אנ׳אנדער סיפ שטעלט מיט זיך פאר דער יודישער בעל-מלאכה פון נעוו. עסטרייכישען געביט. דארט האט שוין יא געהערשט גלייכבערעכטיגונג און עס האט אויך פארפליכטעט צוואנגס׳-בילדונג. דאמאלט האט שוין דער יודישער האנטווערקער געהאט מעהר השפעה, אזוי אז די ענטוויקלונג פונ׳ם האנטווערקעריי אין נעוו. עסטרייכישען געביט איז נישט פריי געווען פון יודישע איינפלוסען.

דאן גייט דער רעפערענט איבער צום נייעם אינדוסטריע-געזעץ, וועלכעס איז פערעפענטליכט געווארען דעם 7-טען יוני 1927. דאס אינדוסטריע-געזעץ האט געהאט די אויפגאבע צו ארגאניזירען און רעגלאמענטירען דאס האנטווערקעריי, אז עס זאל קענען זיין קאנקורענץ-פעהיג לגבי אנדערע מערב-אייראפעאישע אויסארבעטונגען. הן אין טעכנישען והן אין קוואליפיקאציאנען זין. דא ווייזט אויף דער רעדנער ווי אזוי האבען די א. ג. צעכען געווירקט פסיכאלאגיש אויף פערשידענע טיילען פון יודענטום. אין דער צייט ווען אין קאנגרעס-פוילען ד. ה. אין נעוו. רוסישען געביט האט מען דאס צעכען-געזעץ אויפגענומען ווי א גזרה, האט מען אין מזרח און מערב גאליציען עס בעטראכט ווי א זעלבסט-פערשטענדליכע זאך. דאס האט זיך באוויזען גלאט באמערקען אויף פערשידענע האנטווערקער. צוזאמענפאהרען וואו די האנדווערקער פערשטעהער פון קאנגרעס-פוילען זענען שטענדיג געווען פאר וואס מעהר הנחות אין נעגענזאץ צו די האנדווערקער-פארשטעהער פון גאליציען, וועלכע זענען געווען פאר וואס מעהר בעגרעניצונגען.

דער רעדנער פירט דורך סטאטיסטיק איבער פארשידענע צווייגען פון האנדווערקעריי און קומט צום אויספיהר, אז נאר א דאנק די הנחות, האבען מיר צו פערדאנקען דעם טייל רעכטליכע און דיפלאמירטע האנדווערקער - מייסטערס ביי יודען, וועלכע בילדען אין איצטיגען מאמענט איבער אכציג פראצענט.

צום סוף פון רעפעראט רעדט ברייט ארום דער רעדנער די וויכטיקייט פון לעצטען הנחה-עגזאמען פאר געזעלען, וועלכער ענדיגט זיך שוין דעם 30-טען יוני ד. י. ער ווייזט אויף, אז מען טאר זיך נישט גרינגשעצען, ווייל מען ווייסט נישט, וואס עס ערווארט דעם יונגען יודישען בעל-מלאכה, אין דער גאר נאנטער צוקונפט. די ערשטע אויפגאבע פון יודישען געזעלען דארפט זיין: זיך ערווערבען די רעכט צו קענען ארבייטען אומגעשטערט, ווייל פון דעם איז אבהענגיג די עקזיסטענץ און די דערהאלטונג פון יודישער מלאכה ביים יונגער׳ן דור. ער אפעלירט צו אלע צעכען און האנדווערקער-מייסטער׳ס נישט צו מאכען קיין שוועריקייטען די געזעלען, וועלכע ווילען זיך שטעלען צום עגזאמען. דערמיט וועלען זיי אויך טוען א וויכטיגע אויפגאבע פאר דער דערהאלטונג פון דער מלאכה ביי דער יודישער בעפעלקערונג.

* * *

נאכ׳ן רעפעראט איז פארגעקומען א צוזאמענטרעף צווישען ה׳ ח. האפמאן מיט׳ן פרעזעס פון דער געו. „ארט“ אין ראדאם, ד״ר שענדעראוויטש. עס איז בעהאנדעלט געווארען דער ענין פון די געפלאנטע פראקטישע פאך-קורסען ביי דער היגער אבטיילונג פון „ארט“.

שפעטער איז פארגעקומען א בעראטונג אין לאקאל פון האנדווערקער פערבאנד פון ה׳ ח. האפמאן מיט האנדווערקער-פארשטעהער. ביי דער בעראטונג איז אויך אנוועזענד געווען רעד. הערץ. עס איז ארויסגעזאגט געווארען דער ווינש צו שאפען די „ארט“-קורסען.

דער גאסט האט צוגעזאגט צו העלפען מיט וואס עס איז נאר מעגליך, בכדי אזא פאך שולע ביים „ארט“ זאל געשאפען ווערען.

וואס איז סוף כל סוף מיט׳ן ראדאמער „ארט“? שוין העכער צוויי יאר ווי מען האלט אין איין ארגאניזירען די ראדאמער אבטיילונג און פון קיין פראקטישע מעשים הערט מען אלץ נים. יעדעס מאהל נאך אנ׳הפסקה פון א הדשים-לאנגען שטילשווייגען, מהוט מען זיך א כאפ - אויף, ס׳גיעט א בליץ א פרעקעל איניציאטיוו און באלד יוערט עס ווידער פערלאשן. מיט דער שאפונג פון ראדאמער „ארט“ ווענען זיך מטפל ד״ר שענדעראוויטש (פרעזעס) און אינז. שווארצבערג (סעקרעטאר) פון וועלכע עס וואלט געווען געוואונשען צו הערען פארוואס דער „ארט“ אין ראדאם קען זיך נים ריהרען, פון ארט כדי ענדליך צו רעאליזירט ווערען אלס געשעהענער פאקט ווי אין א סך אנדערע שטעדט.

*) דעם בעריכט פון חנן האפמאנס רעפעראט האבען מיר צוליב טעכנישע סיבות נים געהאט צו געבען אין פאריגען נומער פון אונזער צייטונג.

העכסטע געריכט שוין אויסגעפערטיגט די מאטיוועו אין פשיטיקער פראצעס.

די פשיטיקער טראגעדיע וועט זיך ווידער געפונען פארן לובלינער געריכט — נאך פעריען

ווי מיר ווערען געמאויר. האט דאס העכסטע געריכט שוין אויסגעפערטיגט די מאטיוועו אין פשיטיקער פראצעס. די מאטיוון פערנעמען לערך 50 בלעטער מאשין-דרוק. די מאטיוון וועלען מיר אויספיהרליך ברענגען די נאהנסטע טעג.

דאס העכסטע געריכט האט שוין איבערגעשיקט די אקטען צוריק אין לובלינער אפעלאציע-געריכט. דער פראצעס פון לעננא, לעסקא און די איבעריגע אנגעקלאגטע, וועמען דאס העכסטע געריכט האט מבטל געמאכט דעם אורטייל, וועט בעטראכט ווערען צום צווייטען מאהל אין לובלין נישט פריהער ווי נאך די זומער-פעריען.

אזוי-ארום וועט זיך אין קורצען ווידער פונאנדערוויקלען די פשיטיקער טראגעדיע, וואס איז שוין געווארן כמעט ווי א סימבאל פאר די איצטיגע פערהעלטנישען אין לאנד.

לאציעס אהער. די קינדער טאנצען זיך אב די פיס אויף די דאנסינגען. זיי האבען שוין געבעך קיין כח נים צו שטיין אויף די פיס. די אידיאטען אין די קורפערטער ווארפען אייגלעך, מאכען קאמפלימענטען, און, אז ס׳קומט צום „תוך“, זאגען זיי נע׳פגר׳ט... איך פאהר נישט מעהר צו די אידיאטען, וואס פרייען זיך מיט די שטיינער, וואס זיי טוהען אויס...שיסען. פון היינט אן פאהר איך מיט די קינדער אויף א לעטניסקע, דווקא פון דער באלאטע. די כאלאסטע שיסט נים מיט קיין שטיינער. דאס זענען כלאפצעס מיט׳ן קנאק, יונגען ווי די בערען. און, אז א מיידעל געפעלט זיי, מאכען זיי נים די משוגע׳נע קונצען, שטייען זיי נים ווי די ליימענע גולמ׳ס. זיי זאגען באלד: פאניענקע, זי געפעלן מיר און איינס, צוויי, זאגען זיי אב די פאר ווערטער—איך פאהר מיט די קינדער אויף א לעטניסקע און באסטא!...

און ווידער אוועק דריי יאהר. דריי יאר פיהרט זי די „סחורה“ אויף לעטניסקעס. יעדען זומער מאכט מען א נייעם אויסשטייער ווי פאר א כלה צו דער חופה. זיידענע קליידלעך און „קאמביטלאזע ספראיעס“, רויטע פיזשאמעס און בלויע פיזשאמעס, פארמיטאג „פאלען“ זיי זיך אויף דער פלאזשע, שווימען אין באסען. פארנאכט פיהרט זיי די מאמע „נא מיחד“. כלאפצעס זאפראשען זיי צום טאנץ, „נא ליאדי“, מ׳פונדעוועט זיי טשאסטעס. פארנאכט גייט מען „דא לאסו“. זיי האבען געוואלדיגע סאוואדזעניע, נאר קיין מזל האבען זיי נישט. אלץ יא, „פאליען“ זיך צוזאמען אויף דער פלאזשע, שווימען אין באסען, מאכען „יוספולנע“ גורקעס אין וואסער. פונדעווען ליאדעס און טשאסטעס, זאפראשען צום טאנץ, גיין פארנאכט „דא ליאסו“, — אלץ יא, און נעמט מען מיט זיי א שמועס-טוהן מכח „אכצעהן און דרייצעהן“, וועגען א תכלית-זאך הייסט עס, ווערען זיי העז... פליהען זיי ווי שדים וואלטען זיי נעיאגט.

האט מיין יודענע שוין אפילו געהאט בדעה היי יאהר צו רעזיגנירען פון די לעטניסקעס אויך. צו וואס דארף מען דאס? אז קיין „קאזשישטש“ האט מען דאך סיי-ווי נים פון דער לעטניסקע, טא צו וואס זאל מען די קינדער אומזיסט מוטשען? צו וואס דאס מאהלען און מאקוסטען? צו וואס די זיידענע און אטלאסענע פיזשאמעס? אויף וועלכע כפרות די פליאזשעס? צו וואס זאלען זיי זיך אומזיסט פאליען, צו וואס? האט טאקע מיין יודענע שוין געהאט בעשלאסן היי-יאהר צו רעזיגנירען פון דער לעטניסקע, נאר פלוצים האט זי געענדערט איר בעשלוס. און געטוהן האט זי דאס צוליב א גאנץ נייעם פלאן. הערט רבותי, מיין חייעס נייעם פלאן:

מיט עטליכע חדשים צוריק, קומט אריין א יוד מיט א ווייך קאפעלושעל מיט א טעקע אינטערן ארעם. ער האט, זאגט ער פאר מיר א געפעפט.

— דהיינו, וואס פאר א געשעפט?

חיות ווי איך פאהר יעדען זומער אויף זומער-וואוינונג, די שטוב איז א גאנצען זומער הפקר. אין איין מינוט קען מען מיך חס וחלילה אומגליקליך מאכן. ע״כ האט ער א פלאן, איך זאל מיך אסעקורירען פאר א גניבה. אז איך וועל מיך אסעקורירען, וועל איך און מיין ווייב קענען זיצן אויף דער זומער-וואוינונג מיט א רוהיגען קאפ. איך וועל נים דארפען ציטערן, אז אין דער צייט ווען איך ליג אין וואלד אויסגעצויגען אויפ׳ן לעזשאק, טהוט מען מיר דערווייל בודק חמץ זיין אין די שענק.

איז מיר דער פלאן געפעלן געווארן. כ׳האב געפאלגט דעם יוד מיט׳ן ווייכן קאפעלושעל און האב מיך אסעקורירט געגען גניבה.

איז פונקט אזוי ווי כ׳האב נישט קיין הצלחה מיט מיינע טעכטער, פונקט אזוי האב איך נים קיין הצלחה צו די גנבים. יעדען טאג לייען איך אין דער צייטונג וועגען גנבות, איינברעכונגען, אויפגעריסענע טהירן. יעדען טאג בעגנב׳עט מען אנ׳אנדערען שכן, און צו מיין טהיר ריהרט מען זיך נים צו. וואלט מען מיך בע׳גנב׳עט, וואלט איך בעקומען דאס אמת׳ע ביסעל מאטניא, וואלט איך געקענט חתונה מאכען א טאכטער. וואלט איך נישט געדארפט ווארטען, אז מיינע טעכטער זאלן דארפען ווארטען זיי זאלען חתונה האבען „ז׳מילאשטשי“. האב איך אבער צו די גנבים אויך קיין מזל ניט. אלע בע׳גנב׳עט מען און מיך נישט. אלע טהירען ברעכט מען אויף און צו מיין טהיר ריהרט מען זיך נים צו. ני, איז מיין יודענע געפאלען אויף א פלאן: מיר זאלען ארויספאהרען אויף א לעטניסקע, וועט מען דאך איבערלאזן די וואוינונג אויף הפקר. די שכנ׳טע פון אנטקעגען פאהרט אויך אוועק, וועט זי נים שטערן די גנבים. נו, ווי וועט זיך עס נים געפונען כאטש איין בעל רחמנות׳דיגער גנב. וואס וועט זיך מרחם זיין אויף... מיינע טעכטער!...

הקיצור, איך פאהר די טעג ארויס אויף דער לעטניסקע, די וואוינונג לאז איך איבער אויף הפקר. וועגד איך מיך דעריבער מיט א הייסען אפעל צו די זעהר געערטע גנבים:

— טייערע, ליבהארציגע פאכליים. איך פאהר אוועק. מיין טהיר איז צו אייער דיספאזיציע. עס הענגט אפילו א שלאס, אבער דאס איז גאר „נא פוצו״, מ׳זאל מיינען אז מ׳האט מורא. אין דעם אמת׳ען דארף מען נאר צוטוהן א פינגער און די „שערי רחמים“ וועלען זיך פאר אייך באלד עפענען!

איך אפעליר דערום צו אייער מענשליך געוויסען. בעזוכט מיך! האט רחמנות אויף א טאטע פון צוויי דערוואקסענע טעכטער. וואס ווארטען אין אייער זכות נאהאלפען צו ווערען!.. איך ערווארט אייער באלדיגען בעזוך און זייט מצליח!...

ראדאמער יודען פון א מאהל

טיפּען, געשטאלטען און בילדער.

פון מאיר הערץ.

יעוורעי זשיד; זשיד יעוורעי אי רוסקי סאלדאט.

פאר געלד און בראנפען פערקויף איך דעם צאר מיט דער רעוואלוציע.

96

די קאנספיראטיווע נעסט אין דער טשייניע אויף שעווצקא גאס האט געפיהרט א שטילע און פערבארגענע טעטיגקייט א לענגערע צייט. ס'איז דארט געווען א גינסטיגער אויסשפיר-פונקט. ס'איז געווען קודם-כל נאהנט צום קרימינאל, וואו עס זענען געזעסען די פאליטישע ארעסטירטע. פון דארט האט מען געזוכט קאנטאקט מיט דער שמירה פון דער תפיסה. אין טשייניע האט מען בעשטעלט עסען און מ'האט עס אריבערגעשיקט אין קרימינאל אריין פאר די ארעסטאנטען, די חברים און חבר'טעס פון דער פארטיי. אין דער קאנצעלאריע פון קרימינאל האט מען געוויסט איין זאך: אז דאס עסען שטאמט טאקע פון דער טשייניע אויף דער און דער גאס, אבער שיקען, שיקען דאס די קרובים, פריינד און בעקאנטע פון די פאליטישע ארעסטאנטען. אין א גרויסע מאס איז עס טאקע אמת געווען. אין דער טשייניע אויף דער שעווצקא גאס פלעגען ווירקליך קומען פון ווי ווייט, אפילו פון רוסלאנד, די עלטערען, שוועסטערען און ברידער פון די רעוואלוציאנערען, און דארטען איינצאהלען פאר בעשפייזונג, וואס די טשייניע זאל צושטעלען פאר זייערע ארעסטירטע זיהן און טעכטער, שוועסטער, אדער ברידער, אויף אזא און אזא צייט. אין טשייניע, אין דער פערשטעלטער רעוואלוציאנערער קנייפע, האט מען געקענט אפט טרעפען עלטערע יודען און פרויען פון דער פרעמד, בכבוד'ע און רייכע מענשען, וואס אויפ'ן בלויזען אויסזעהן האט מען געקענט דערקענען, אז זייערע הייזער געהערען צו די אנגעזעהענסטע, צו די פיינסטע. זיי האבען זיך ארומגעוואלגערט און געזוכט עצות מיט תחבולות, ווי אזוי ארויסצוראטעווען פון תפיסה, זייערע אויסגעצערטעלטע און אויסגעאיידעלטע קינדער, וועלכע זענען מיטגעריסען געווארען מיט'ן רעוואלוציאנערען שטראם. פון אלע זייערע פלענער איז נארניש געווארען און זיי האבען גארניש געקענט אויפטוהן. אפילו א בלויזע „ווידזעניע" האבען זיי נישט געקענט אויספּועל'ען. דער תפיסה-ראשים איז געווען א שטרענגער און מען האט קיינעם נישט צוגעלאזט.

די גבירישע טאטעס און מאמעס האבען זיך בלית ברירה בענוגען געלאזט דערמיט וואס זיי האבען אין דער טשייניע אבגעצאהלט היבש געלד, אז מ'זאל זייערע קינדער אריינטראגען יעדען טאג פון בעסטען און שענסטען. פאר די ארימע ארעסטירטע האט די פארטיי געזארגט, אז זיי זאלען זיך נישט ברויכען ערנעהרען פון דער בלויזער תפיסה-קעסט. זי האט צו דעם צוועק אנגעבאטען די רייכע, צוגעפאהרענע עלטערען און קרובים, אז זיי זאלען אויך עפעס צושטייער געבען. די פרעמדע, רייכע מענשען האבען נישט אבגעזאגט און באלד געגעבען די געפאדערטע סומע. האט שוין די פארטיי רעגולירט די פראגע וויפיעל פארציעס, וואסערע, ווען און פאר וועמען, מ'דארף איבערשיקען אין קרימינאל אריין.

אט אזוי-ארום האט זיך פערבונדען ביסלעכווייז א קאנטאקט פון דער טשייניע מיט די תפיסה-וועכטער, וועלכע האבען בעקומען א בעזונדערע געלד-פערגיטיגונג פאר'ן דערלאנגען דאס עסען און פאר'ן ארויסגעבען צוריק די כלים. שפעטער פלעגען שוין אריינקומען אין טשייניע די „קלוטשניקעס" וואס האבען בעקומען פעטע מטבעות פאר דער טרחה און מיט דער צייט ווערען אפילו פאסט-טרעגערס. וואס האבען איבערגעפיהרט קארעספאנדענץ פון דער טשייניע אין קרימינאל אריין און צוריק. כמעט יעדען טאג זענען אריין און ארויס געשיקט געווארן בריוועלעך פון קרימינאל. די תפיסה איז געווען ארומגעצוימט מיט א מויער. א שטיק וועגס פון קרימינאל האט מען מורא געהאט אדורכצוגעהן, פון דרויסען האבען זיך ארום און ארום געדרעהט קאנוואיניקעס, וואס האבען געהיטען יעדען ריהר און אפילו יעדען בליק פון די דורכגעהער, אז קיינער זאל קיין איבעריגען קוק נישט טוהן צו די פערקראטעוועטע תפיסה-פענסטער — און דאך האט מען אלץ געוויסט פון דרויסען, וואס אינווייניג דארט אין קרימינאל טוט זיך. און דאס זעלבע איז געווען מיט די פאליטישע ארעסטירטע אינוועניג אין תפיסה. זיי האבען אלץ געוויסט, וואס עס פאסירט אין דער דרויסענדיקער פרייער וועלט. דאס איז אלץ געווען א דאנק די בריוועלעך, וואס די איבערגעקויפטע און כאבאריזירטע „קלוטשניקעס" האבען געטראגען אהין און אהער.

אזוי האט זיך געצויגען א שפאר שטיקעל צייט. איבער צוויי געשעהענישען איז אבער יענץ געסעל, וואו די טשייניע האט זיך געפונען אקעגענאיבער טאבעלע איטשעס הויז, געווארען פערדעכטיג, ביז מ'האט געמוזט פון דארט אבציהען און מאכען פיס.

דער ערשטער פאל איז געווען, וואס איינמאהל פארנאכט, מנחה-צייט, איז בעגאנגען איינער פון די יונגע נערער חסידים, אין יענעם געסעל, אין נערער שטיבעל אריין און ס'האט איהם אבגעשטעלט א רוסישער סטראזשניק, א שיכור'ער, בכן ער זאל איהם ווייזען דעם פאספארט. דער חסיד'ישער יונגערמאן, א גרויסער למדן, אבער נישט קיין קלענערער בטלן, האט געפרובט אויף האלב רוסיש און אויף האלב יודיש געבען צו פערשטעהן דעם שיכור'ען סטראזשניק, אז ער געהט אין שטיבעל אריין, וואס געפונט זיך אט דא נים ווייט; ער געהט אהין זיך „מתפּלל'ן", וואו מען דארף נים קיין פאספארט, ווייל גאט קען יעדען מענש אויסענווענינ אהן א לעגיטימאציע. הכלל ער האט נישט קיין פאספארט און אויב ער וויל, קען ער מיט איהם מיטגעהן אין חסידים-שטיבעל אריין און דארט וועלען אלע מענשען בעשטעטיגען, אז ער איז נים קיין סאציאליסט, אז ער האט גארנים צום צאר ניקאליי, און, אז זייענט-וועגען קען דער צאר מיט דער צאריצע און מיט די קינדער לעבען און געזונד און שטארק זיין. ער פערלאנגט גארנים, נאר דער סטראזשניק זאל איהם אבלאזען, ווייל ס'ווערט שוין שפעט און ער קען נאך עובר מנחה זיין.

דערהערט דאס ווארט ניקאליי, האט זיך דער סטראזשניק אנגעצונדען:

— סי זשידאווסקא מארדא, פארוואס האלסטו נישט קיין „טשעשטש", ווען דו דערמאנסט דעם נאמען פון צאר. שוין זאלסטו אראבנעמען ס'היטעל. צווייטענס, וואס האסטו געזאגט? אז דער צאר מיט דער צאריצע און די קינדער זאלען שטארבען?! וואס! דו וועסט נאך שעלטען אונזער קייזער — און דא האט דער סטראזשניק איהם איינגעמאלדען אויפ'ן רוסישען שטייגער, אראבגעשליידערט דעם חסיד'ישען יונגערמאן ס'היטעל פון קאפ און גענומען איהם שלעפען ביי די קלאפעס, שרייענדיג מיט רוגזה: נו, נו אין „צוטשאסטאק" וועט מען דיר שוין דערצעהלען א „מעשה", איך וועל דיר שוין צושטעלען א בענקעלע. דו וועסט שוין נים ארויס פון מיינע הענד, וועסט שוין די היים פאר דיינע אויגען נישט זעהען, וועסט דיך שוין „מתפלל'ן" אין קרימינאל. נו, קים—האט ער איהם געשלעפט מיט כח, געריסען פאר'ן בערדעל און געשלאגען און געפליכט אלע יודען מיט די געמיינסטע זלזולים.

דער חסידישער יונגערמאן דוד ר' לייביש'ענס איז געווארען דערציטערט. ער האט זיך אינגאנצען געווארפען און זיך געבעטען ביים סטראזשניק: מילאסטיווי גאספאדין, יעחא, וועליקאיע גאסודאר סטראזשניק, (רחמנות'דיגער הערר, זיין הויכקייט קייזער-סטראזשניק) וואס ווילט איהר פון מיר, כ'האב דאך געבענשט דעם צאר און נים געשאלטן. יא ניע סאציאליסטא, לאזט מיך אב, א נישט קומט מיט מיר אהיים, וועל איך אייך ווייזען דעם פאספארט —

דער סטראזשניק האט איהם נישט ארויסגעלאזט פון די הענד און זיין גאווערדיג מויל האט געחארטשעט: ניעט, נאר אין אוטשאסטאק אריין. איהר זענט אלע זשידעס סאציאליסטען, אלע ווילט איהר אראבווארפען דעם צאר און בעפרייען פוילען. יא, יא, מ'קען שוין אייערע זשידאווסקע קאמבינאציעס.

אויף א ווייל'ע האט זיך דער סטראזשניק אבגעשטעלט, ער האט זיך געשאקעלט און געוואקעלט, אין דער גאנצער ברייט, און פלוצלינג אויסגעשנאפעלט: א דענגי אימיעיעשו (געלד האסטו) גיב אהער געלד, וועל איך דיך אבלאזען. פאר געלד און בראנפען קען איך דיר פערקויפען דעם גאנצען צאר מיט דער רעוואלוציע, נאר טאמער האסטו קיין געלד, וועל איך דיך צערייבען, וועסט געהן אין אוטשאסטאק און פון דארט קיין סיביר.

אזוי ווי דוד לייביש'ענס האט קיין גראשען געלד נים געהאט ביי זיך, האט זיך אנגעהויבען ווידער דאס זעלבע, ווידער דאס שלעפען און שטויסען און דאס ציהען מיט כח ביים קאלנער, ביי די ארבעל און ביי די קלאפעס. ס'איז שוין געווען בין משמשות. נים ווייט איז געשטאנען אויף דער שוועל פון טשייניע א זעלנער אין רוסישען מונדור און זיך צוגעקוקט צו דער גאנצער סצענע. דוד לייבישענס האט געמיינט, אז יענער איז א קלטער רוס און דאך אויס גרויס פערצווייפלונג זיך געווענדעט צו איהם נאך הילף אז ער זאל כאטשבי מיטגיין אלס עדות אין אוטשאסטאק אריין, אדער טוהן איהם די גנאדע, אז ער זאל ארויפגעהן אין חסידים-שטיבעל און אראבּרופען מענשען.

דער זעלנער האט גארניט געענטפערט נאר געשוויגען און זיך אומגעקעהרט אויף אלע זייטען, ווי עס שטעהט אין חומש ביי משה ויפן כה וכה. אז ער האט קיינעם נים געזעהן אין פינסטערלינג איז אויך שוין געווען — איז דער זעלנער א שפרינג צו געטוהן, דערלאנגט דעם סטראזשניק א מורא'דיגען פאטש, אז ער האט זיך איבערגעדרעהט און געמאכט א קאזשעליק, אויסציהענדיג זיך אין דער גאנצער לענג. פון אומגעלימפערטען פאלען האט זיך דער סטראזשניק צע'ממית'ט אן די שטיינער אז ס'דם האט איהם אנגעהויבען רינען און ער האט פערגעסען אין ערשטען מאמענט פון גרויס ציטומלעניש, צו שרייען. דא האט דער זעלנער אויסגערופען צו דוד לייבישענס אויף יודיש:

— אנטלויף יונגערמאן, ווער שנעל פערשוואונדען. איך בין אויך א יהודי און איך האב עמלק'ן גוט מקיים פסק געווען. ער וועט שפעטער דערשפירען מיין פעטשעל. —

ביידע זענען געווארען העז. דוד לייבישענס איז ארויף אין שטיבעל אריין און דער יודישער זעלנער איז אריין אין טשייניע, ארויסגערופען זיינע חברים סאציאליסטען און צוזאמען מיט איהם זיך דערוויל ערגיץ-וואו אויפגערוימט.

ווען דער סטראזשניק האט דערפילט דעם טעם פון וועהטאג האט ער גענומען העכערע יעלות-טענער, ביז ס'זענען אנגעקומען נאך סטראזשניקעס און מ'האט געמאכט אנ'אבלאווע. מ'האט געזוכט, מ'האט געשמעקט, מ'האט געפארשט, אבער מ'איז גארנישט דערגאנגען. מ'איז אריין אין טשייניע אבער גארנישט געטראפען. פון אומגעפאלענעם סטראזשניק האבען זיי אויך גארנישט געקענט דערגעהן, ווייל ער איז געווען שכור און דערצו געהאט א פול מויל מיט בלוט פון די דריי אויסגעהאקטע ציינער. נישט ער האט געוויסט, נישט ער האט געדענקט וואס מיט איהם איז געשעהן און ער האט נאר געשריגען מיט א פערכליניעטע קול: יעחרעי, זשיד; זשיד יעוורעי, אי רוסקי סאלדאט.

די ערשטע ווערטער האבען זיי פערשטאנען, די סטראזשניקעס. געוויס מיינט ער די יודישע סאציאליסטען, אז זיי האבען אים דאס אזוי צו-רעכט געמאכט. ס'איז אבער נישט פערשטענדליך דער רוסקי סאלדאט. ווי קומט דא אהער א רוסקי סאלדאט? האבען זיי געהויבען מיט די פלייצעס און פונדעסטוועגען געווארפען אנ'אויג אויף דעם שעווצקא געסעל און עס געהיטען א שיינע פאר טעג, טאמער וועלען זיי עפעס פאקען. דאס געסעל איז געווארען אלענפאלס היבשליך פערדעכטיג, אבער די טשייניע האט זיך ווייטער געהאלטען. ערגער איז געווען די צווייטע געשיכטע, וואס מיר וועלען ווייטער דערצעהלען.

ארטיגע פוילישע צייטונגען זאגן מוסר די ראדאמער יודען

איינע באשולדיגט די ראדאמער יודען, אז זיי זענען אנטיסעמיטען — א צווייטע, אז יודישע סוחרים און יודישע שניידערס זענען מוציא שם רע און באקעמפען א פוילישע פירמע פון פויזען.

„יודען אנטיסעמיטען".

דער הינער „ראבאטניק" האט אנטדעקט יודישע אנטיסעמיטן אין ראדאם. ווי אזוי? אט ווי אזוי:

אין ראדאם איז פאראן אויף דריי ערטער פאכשעכנע שולען פאר יודישע קינדער אויפ'ן נאמען פון בערעק יאסעלעוויטש. איינע פון זיי געפינט זיך אויף דער טיבלע גאס. דא האט די שטאדט - פערוואלטונג באשלאסען צו ליקווידירען, מחמת דעם, וואס דער לאקאל ענטשפרעכט וויים ניט די געזונדהייטס - פארשריפטען. אין צוזאמענהאנג דערמיט איז ענטשטאנען א פלאן, די קינדער פון דער שולע אויף טיבלע, איבערצוטראגען אין דער יודישער פאווששעכנע שולע אויף פיעראצקי 26 (פיאסקעס) מיט דער דעה, פערשטעהט זיך, אז דער שול לאקאל אויף פיעראצקי זאל אויסגעברייטערט ווערען. צו דעם צוועק זענען געפיהרט געווארן אונטערהאנדלונגען מיט די יודישע בעלי בתים פון פיעראצקי 26, אבער ס'איז צו קיין רעזולטאט נישט געקומען, ווייל — אזוי ניט איבער דער „ראבאטניק" — „די יודישע הויז-ווירטן האבן געשטעלט צו-גרויסע פאדערונגען. וועלענדיג ביי דער געלעגענהייט מאכען א גאלדען געשעפט".

דאס איז נאך ניט אלץ און דער „ראבאטניק" פון פאריגן זונטאג שרייבט ווייטער:

„היות די צייט פערגעהט און פאר ליפיעץ דארף מען פערלאזען דעם אבגעזאגטען לאקאל אויף טיבלע, איז די בילדונגס אבטיילונג פון דער שטאדט-פערוואלטונג, שפיצענדיג זיך אויף א געשריבענעם אפמאך, וועלכער זעהט פאר די מעגליכקייט פון איבערארבייטען דעם לאקאל צו שול-צוועקען נים פאר'ן קאסט פון הויז - ווירט — צוגעטרעטען אויספיהרען אזעלכע ארבייטען. (וואו, אין וועלכען הויז? דאס שרייבט נים דער „ראבאטניק", אבער ער מיינט וואהרשיינליך דעם לאקאל אויף פיעראצקי.)

„דערויף האט די שטאדט - פערוואלטונג ערהאלטען אן'אפיציעלען בריעף פון אדוו. שטילער (דאכט זיך נים קיין אנטיסעמיט) דעם בעפולמעכטיגטען פון הענריק קירשטיין, הערש האפטארטשיק און פערל ליסוואק, (ס'וואלט זיך געדאכטען, אז דאס זענען אויך נים קיין אנטיסעמיטען) וואו עס ווערט אויסגעדריקט אויפרעגונג נעגען דער „סאמאוואלע" פון דער שטאדט - פערוואלטונג און ער זאגט אב אין זייער נאמען דעם שול-לאקאל פון 1 וואשעשיען, אדער אקוראט פון אנפאנג פון נייעם שול-יאהר".

„ס'האט זיך אלזא געשאפען אן'אריגינעלע סיטואציע. נישט - יודען (אבער נים קיין אנטיסעמיטען) וועלען מוזען פיהרען א קאמף, מענליך, פארן געריכט, כדי נישט צו ערלויבען יודען (אבער אנטיסעמיטען) אוועקצונעמען א יודישע שולע פון יודישע קינדער".

„אט איז א בילד, ווי גרינג א טייל, פערשטעהט זיך, קאפיטאליסטען, יודען (דא שרייבן מיר זיי מיט א קליינעם בוכשטאב) ווערען די רעקריכטסלאזע אנטיסעמיטען, ווען מ'קען נאר אויף דעם עפעס פערדינען".

„די האנדלונג פון די האספארטשיקעס, קירשטיינס און ליסוואקס, שטעלען מיר ארויס צום שאנדסלופ פאר דער עפענטליכער מיינונג פון דער יודישער געזעלשאפט, פון דער געזעלשאפט, וועלכע האט נישט לאנג דא בעוויזען, איהר איידעלען טריאומף פון נדיבות פאר'ן יודישען שפיטאל".

מיר מוזען מודה זיין, אז דער „ראבאטניק" איז דא גערעכט. (ס'איז בלויז נישט ריכטיג דער אנגריף אויף אדוו. שטילער, וועלכער טרעט דא נים ארויס פון זיין אייגענער איניציאטיוו.) די יודישע הויז-ווירטען פון פיעראצקי האבען בכלל געטריבט פרידליך אדורכקומען מיט דער שטאדט - פערוואלטונג. ווער שמועסט, בעהן קינדיגען דעם גאנצען שול-לאקאל, וואו עס לערנען יודישע קינדער און וועלכער ווערט אויסגעהאלטען פון דער שט. פערוואלטונג — דאס איז נעוויס אנ'עולה און פון יודישען שטאנדפונקט, אודאי א אומרעכט.

דאס מוסר-זאגען פון „ראבאטניק", אז ס'געפונען זיך יודען, אנטיסעמיטען, איז, ליידער, נים אבצוווענדען. די אויסגערעכענטע דורכ'ן „ראבאטניק" יודישע בעלי-בתים פון פיעראצקי 26, זענען נים קיין אויסנאהמען. נישט קשה, אין ראדאם זענען פאראן נאך יודישע הויז-ווירטען, וואס זענען פיעל ערגער און נאך גרעסערע אנטיסעמיטען. ס'איז דא צווישען זיי גבירים, מאגנאטען, וואס זענען פערקאכט טאג און נאכט אין עקסמיסיעס אויף אייגענע ברידער. דאס איז זייער לעבען און פון בעגינען, ווען זיי שטעהען אויף, און ביז דער שפעטער נאכט, ווען זיי לייגען זיך שלאפען, לויפען זיי איבער די קאנצעלאריעס פון אדוואקאטען, זוכענדיג עצות און מיטלען ווי אזוי די לאקאטארען צו פערוויסטען דאס לעבען און זיי ארויסווארפען אויף דער גאס. די ראזינע לייט האבען שוין נים איין יודישען לאקאטאר ארעם געמאכט, צעבראכען און פערניכטעט מאטעריעל, שוין נים רעדענדיג פון קאמפראמיטאציעס, וואס זיי פערשאפען זייערע לאקאטארען, ארינטערייסענדיג ביי זיי, זייער לעצט ביסעל מענשליכע ווירדע. דאס זענען יודען מיט שטיינערנע הערצער, מיט אויגן וואס זענען בלינד, נישט וועלענדיג זעהען די צרות און פרענ-ית'ען וואס רינגלען ארום אלע יודען.

ס'איז כדאי בעזונדערס זיך אבצושטעלען און ווידמען א ספעציעלען קאפיטעל די ראזינע גבירישע יודען, וואס ציטערען נעבעך אזוי שטארק וועגען איינענעם מארגען און האבען דעריבער מורא מטיב צו זיין מיט'ן לאקאטאר, נים קלערענדיג וועגען דעם מארגען פון גאנצען יודישען כלל, און וועלכן מ'רעכענט זיי, ווילענדיג, נים ווילענדיג, אריין.

עס איז א מצוה מפרסם צו מאכען אזעלכע יודען און זאל מען הערען, וואסערע פיין און יסורים זיי טוהען אן זייערע לאקאטארען.

„ניט עהרליכע קאנקורענץ"

פון צייט צו צייט לייענען מיר אין דער היגער פוילישער פרעסע, ווי די מאנופאקטור-פירמע קאמאסא בעקלאגט זיך אויף נישט עהרליכע קאנקורענץ. די זעלבע פירמע האט שוין אפילו כתרה געווען, אז זי וועט ציהען קאנסעקווענצען נעגען די, וועלכע רייסען ארונטער איהר גוטען נאמען.

אין פרינציפ איז דא גישט צו זיין וואס ראגעגען. נישט-עהרליכע קאנקורענץ און דערצו נאך מיט'ן צוועק צושלאגען יענעמ'ס גוטע מארקע, איז געוויס נישט דערלאזבאר און ברויך בעקעמפט ווערען. ס'איז בלויז אביסעל אויפפאלענד דער טאקט, וואס אין ראדאם געפינען זיך נאך קריסטליכע פירמעס און וועגען זיי הערט מען וועניג, כמעט גארנישט, זיי זאלען כסדר ארויסטרעטען אין דער עפענטליכקייט מיט אזעלכע טענות. מיר וואלטען אויך נישט גענומען קיין ווארט, ווען נישט דאס, וואס דעם לעצטען זונטאג, ווערט שוין דייטליך אנגעוויזען אין „דזיען-ראבאטי", אז די פירמע קאמאסא, איז בפירוש חושד יודישע סוחרים און אפילו יודישע שניידערס, אז זיי ווירקען בשותפות צו איר שאדען. אט ווערט דארט למשל דערצעהלט אזא זאך:

„דער ה' קאמאסא האט אונז געבראכט א גאנצע רייה אנדערע בעוויזען, וועלכע בעשטעטיגען די אומערליכע „כוונות" פון זיינע קאנקורענטען, וועלכע ווירקען אין ענגער פערשטענדיגונג מיט טייל שניידערס פון יודישען „נאראדאוואשטש". די „שיטוועס" (ס'הערט געמיינט סתמא שותפות. רעד.) מיט אט די שניידערס בעשטעהט אין דעם, וואס דער שניידער גיעט ארויס די ערגסטע מיינונג וועגען די מאטעריאלען פון דער פירמע קאמאסא און זיין קליענט פיהרט ער אוועק אין אנ'אנדערען מאנופאקטור-סקלאד, וואו ער בעקומט, ווייזט אויס, ענטשפרעכענדע פראוויזיע"

א שוואכער ארגומענט. דער קונה איז נישט אזוי נאאיוו, אז מ'זאל איהם קענען איינרעדען און ארויספיהרען פון וועג. ער בעהט וואו ער וויל און וואו ס'איז איהם בעקוועמער, וואו ער קריגט גוטע סחורה און אויף גוטע בעדינגונגען. צחייטענס גלויבט זיך נישט, אז ביי די היינטיגע שטימונגען זאל א יודישער שניידער זיך ענטזאגען אוועקצופיהרען א קריסטליכען קונה פון א קריסטליכע פירמע פאר פראוויזיע, אין דער צייט, ווען ער פיהלט זיך גליקליך, אז דער קליענט קומט צו איהם אריין און וויל אים געבען צו ארבייטען.

ס'איז ווינ דעם נאך א פראגע, פארוואס גראד געהט דער קאנקורענץ-קאמף נאר געגען דעם פויזנער סוחר קאמאסא? שרייבט דאך ד. ד. אז די פירמע ערווערבט זיך וואס אמאהל אלץ מעהר פאפולאריטעט, און אז איהרע סחורות האבען זיך ארויסגעוויזען פשוט אלס רעוואלאציע אין דער הינזיכט פון דויערהאפטיגקייט, פראקטישקייט אין טראגען און מיט די הערליכסטע מוסטערן. אויב אזוי, איז דאס די בעסטע גאראנטיע פאר ערפאלג און ס'איז נישטא קיין גרויסער צו רעדען מיט אזא בייוקייט, בענוצענדיג אזעלכע אויסדריקען ווי פאקטעס, ברודיגע נידערטרעכטיגקייטען אויפ'ן אדרעס פון די קאנקורענטען, וועלכע קענען וועניג געגענווירקען.

ווען דער נאטיץ לטובת קאמאסא זאל אויסזעהן זיין בלויז געשעפט'ס-רעקלאמע, וואלט דא געפרויכט קומען א גאנץ אנדערער נוסח. וואס איז אנגענומען אין דער סוחרישער וועלט, דהיינו „קומט און איבערצייגט אייך" וואס איז דאס בעסטע מיטעל אבצושלאגען אלע מינים קאנקורענץ-קאמפאניעס; דא איז אבער נישט אזוי. דער נאטיץ אין „דזיען-דאבריי" וועלכער איז וואהרשיינליך איינספירירט פון דער פירמע קאמאסא, האט די קענטיגע טענדענץ פון נאציאנאלע רעקלאמע, וואס איז אזוי סימפאטאמאטיש פאר דער היינטיגער צייט. דאס לאזט זיך בעמערקען, ווען מען לעזט ציו. אגד: „דער מאגאזין פון ה' קאמאסא האט דעם אויסשליסליכען פערקויף פון דער אוילישער טוך-פאבריק „מאטיס-יאקיבאווסקי עט קאמפ" און אויך ווייטער:

„די קאנקורענטען, נישט קענענדיג דאס אדורכוועהמאגען, האבען פערשפרייט פאלשע קלאנגען, אז די פירמע „מאטיס יאקיבאווסקי עט שותפום" איז נישט קיין פוילישע און נישט קיין קריסטליכע פלאציבקע".

וועגען די ריין-סוחרישע קוואליפיקאציעס פון ה' קאמאסא, נעמען מיר זיך נישט אונטער צו אורטיילען. קען זיין, אז ער בעזיצט גרויס רוטין און ערפאהרונג. אבער, אז ער איז וויק א נוטער סוחר. וואס קען זיך אויף עקאנאמישע קאניונקטורען. אויך א מימתה אויף פאליטישע קאניונקטורען און פערשטעהט זיך אויס'ן גייסט פון דער צייט — דאס זעהט מען אויך.

גרויסע שריפות אין ראדאמער געגענד.

10-יעהריגער יונגעל קומט-אום אין די פלאמען.

אין דארף סטאניסלאוויצע פון דער גמינע און פאוויאט קאזשעניץ, איז אויסגעבראכען א שריפה אין סטאדאלע פון יאן רענדיש, וואס האט פערניכטעט 23 הייזער, 24 סטאדאלעס, 24 קיהשטאלען און פעלד-מכשירים. דער שאדען בעטרעפט הונדערט טויזענד זל.

בעת דער שריפה איז אומגעקומען אין די פלאמען דער 10-יעהריגער סטאניסלאוו באדור, וועלכער איז געשלאפען אויפ'ן בוידעם פון א הויז.

• • •

אין דארף בראניצא הינטער ראדאם איז אויסגעבראכען א שריפה אויפ'ן אייגענטום-עסח פון יוזעף קאוואלטשיק. דאס פייער האט זיך איבערגעטראגען אויף די שכנות'דיגע געביידעס. עס זענען פערברענט געווארען 6 וואהן-הייזער, 8 סטאדאלעס, 4 הילצערנע שייערען און 3 געמויערטע. דער שאדען לויט דער פראוויזארישער אויסרעכנונג, ווערט נעשעצט אויף אנ'ערך פון 15,000 זל.

23 טויזנט זלאָטעס פערשפּילט אין קאָרטן.

קנאָפּע 10 יאָהר האָט זיגמונט פּאָ־זשיצקי פאַרנומען דעם אַמט פון סעקרעטאַר אין ראַדאָמער „אָזשאָנד זשעמ־סקי“. מיט אַמאָהל האָבען זיך אָנגעהויבען שיטען אויף איהם אָנקלאַגעס, אַז ער האָט צוגענומען פאַרשידענע געלדער ביי מענשען, וועלכע האָבען איינגעצאָהלט פאַר פאַרצעלירטע ערד און פאַר „דזשערזשאַוויען“ די פּליצע צו כאַפּען פיש. נאָך אַ רעוויזיע אין די ביכער, האָט זיך אַרויסגעשטעלט, אַז פּאָזשיצקי האָט אין פאַרלויף פון עטליכע יאָהר דעפּראָוּדירט אַ סומע פון 11.218 גילדען. ער איז דאַן בעפרייט געוואָרען פון פּאָסטען און פאַר די מאַלווערסאַציעס איז ער אין 1936 איינגעזעצט געוואָרען אין תפיסה.

מיט עטליכע טעג צוריק איז זיין פּראָצעס פאָרגעקומען אין היגען קרייז־געריכט. פּאָזשיצקי האָט דאָ ערקלערט, אַז ער האָט וועניג פערדינט אויף זיין פּאָסטען און ווען זיין ווייב איז שטאַרק קראַנק געווען, האָט ער אָנגעהויבען נעמען געלד פון דער מלוכה - קאַסע. ניט דאָס אָבער איז געווען דאָס גאַנצע אומגליק. ער האָט אויך געשפּילט אין דער מוזיק - נאַזעלשאַפט „לוטניע“, אין קאָרטען, וואו ער האָט פערשפּילט 23 טויזענד זלאָטעס. מ'האָט דאָרט געשפּילט אויף פעסט. נישט שטענדיג האָט ער פערשפּילט, ווייל ס'זענען געווען מאָ־נאַטען, ווען ער האָט געוואונען צו דריי טויזענד זל. דאָך האָט ער פערלוירען אין קאָרטען 23 טויזענד זל. וואָס איז בעשטאַנען פון 12 טויזענד זל. זיין אייגענע ירושה און 11 טויזענד זל. פון די דעפּראָודאַציעס.

צום פּראָצעס זענען אַרויסגערופען געוואָרען 40 עדות. אַזוי ווי אָבער ער האָט זיך מודה געווען, האָט מען נישט מעהר פערהערט ווי בלויז 4.

זיגמונד פּאָזשיצקי איז פעראורטיילט געוואָרען אויף 5 יאָהר תפיסה און אויך צו פערלירען די בירגערליכע רעכט אויף 10 יאָהר. אר.

די אויפגאַבען פון דעם מאָמענט.

אלע סמנים אויפן הימל און דער ערד זאָגען עדות וועגען דעם, אַז מיר זענען שוין ענדליך אַרויס פון דער - דויערענדע ווירטשאַפטליכער דעפּרעסיע — יענעם פון אומעטיקן אָנדענק „קריזיס“, וועלכער האָט אונז פאַרשאַפט אַזוי - פיעל ניט צוריקקערבאַרע שאַדנס. נישט קוקענדיק דערויף, וואָס די רעמיניסצענץ פון דער ניט ווייטער פאַרגאַנגענהייט וועלן מיר נאָך לאַנג פיהלען. דאָך שוין איצט זענען מיר בעהערשט מיט נייעם מוט און ברען צו דער אַרבעט.

ס'שטעהן אַפן די ברייטסטע טעטיקייטס־פעלדער פאַר די, וועלכע באַזיצען נערעסערע פינאַנץ - מיטלען, אַזעלכע זענען אומשטאַנד צו נעמען אַן'אַקטיווען אַנטייל אין דער בוי־באַוועגונג, שאַפן נייע אונטערנעמונגען, אָדער פאַנאַנדערבויען די די שוין עקזיסטירנדע און אַמענדע מאַכן דאָס אַלעס, וואָס ענטשפּרעכט זייערע אינדיווידועלע אייגענשאַפטען.

אין אַ שווערערע סיטואַציע געפינען זיך די, וואָס באַזיצען גענוגנדע פאַך בילדונג ווי אויך אין אַ געוויסער מאָס ענערגיע, טרעפען - אָן אויף שווערע צום באַזיגן שטערונגען, צוליב דעם, וואָס עס פעהלט זיי אויס קאַפּיטאַל און קרעדיט. אויך זיי מוזען שטרעבען קודם - כל צו דעם, אַז זייער באַזיץ־קאַפּיטאַל זאָל פאַרגרעסערט ווערן, ווייל דאָס איז דער איינציקער וועג וואָס וועט זיי ערמעגליכען צו שאַפען אייגענע אַרבעט - וואַרשטאַטען ווי אויך אויסצוליפערן דעם טעמפּעראַמענט.

נאַטירליך דער דערמאַנטער ציל קאָן פון איין זייט אַמזיכערסט דערגרייכט ווערען דורך אַנגעשטרענגטער אַרבייט און פון דער אַנדערער זייט — דורך אָפּשפּאָרונגען. אַ דאַנק דעם שפּילען אויף דער קלאַסען - לאָטעריע קאָן מען די דערגרייכונג צואיילען. מ'דאַרף אַלזאָ זיך באַזאָרגען מיט אַ לאָס צו דער ערשטער קלאַס אין דער נייען - און - דרייסיקסטער לאָטעריע, בכדי מ'זאָל זיך קאָנען באַטייליקען אין דער ציהונג וועלכע הויבט זיך אָן שוין דינסטאָג. ווער ווייסט אייגענטליך צי דאָס וועט אונז ניט צושפּילען.

צווישען די 7 דערשאָסענע גענעראַלען אין רוסלאַנד זאָל זיך אויך געפונען אַ ראַדאָמער ייד.

נאָכדעם ווי די צייטונגען האָבען געבראַכט די ידיעה, אַז ס'זענען דערשאָסען געוואָרען דער מאַרשאַל טוכאַטשעווסקי און 7 סאָוויעטישע גענעראַלען, צווישען וועלכע איינער הייסט פעלדמאַן, האָבען זיך דאָ פערשפּרייט קלאַנגען, אַז פעלדמאַן איז אַ ראַדאָמער ייד, דער זוהן פון גאָדעל פעלדמאַן, וועלכער איז דאָ בעקאַנט געווען אונטער'ן נאָמען גאָדעל קאַמאַשענמאַכער. נאָכ'ן אויסברוך פון דער אייראָפּאַאישער קריג איז גאָדעל פעלדמאַן אַוועקגעפאָהרען קיין רוסלאַנד מיט זיין זוהן, וועלכער איז נאָך דעמאָלט געווען אַ יונגער בחור. ביידע דער טאַטע מיט'ן זוהן זענען פון דאָרט מעהר נישט צוריקגעקומען.

די דאָזיגע קלאַנגען אַליין זענען נאָך פונדעסטוועגען נישט מאַסגיביק. ס'איז גיכער אָנצונעמען אַז דאָס איז אַ ווערסיע. כ'איז בלויז אמת, אַז דער ראַדאָמער יונגערמאַן גאָדעל'ס זוהן, וועלכער איז היינט אין רוסלאַנד הייסט פעלדמאַן און דער דערשאָסענער גענעראַל אין רוסלאַנד הייסט אויך פעלדמאַן, אָבער אַז זיי ביידע זאָלען זיך ספּעקערפּערען אין איין פּערזאָהן, דאָס איז נאָך וויים נישט בעוויסט. ס'איז בלויז טשעקאַווע ווי אַזוי מען שטיקעוועט און ווי אַזוי מען פאַרט צונויף ידיעות און מען לאָזט אַרויס פערטיגע קלאַנגען.

פריהער, אַז דער סאָוויעטישער גענעראַל פעלדמאַן האָט געלעבט האָט מען אין ראַדאָם גאָרנישט געוויסט, אַז ער איז אַ היגער בן־עיר, נאָר ערשט, אַז מ'האָט איהם דערשאָסען, האָבען זיך שיין אויסגעפונען „עדי - ראיה“ וואָס האָבען „געזעהן“ דעם פּאָט אין „פעסטגעשטעלט“ אַז דאָס איז גאָדעל קאַמאַשענמאַכער'ס זוהן.

דער הינד האָט געביסען אין זיין בעל = הבית, דער פאָן מעצענאַס, איז געגאַנגען פליטה.

אַ געהיסער ראַדאָמער אַדוואָקאַט איז געגאַנגען אויף טראַוגוטאַ גאַס און ס'האָט איהם בעגלייט זיין הינד, וועלכער האָט נישט געטראָגען קיין שלאָס איבער'ן מויל און נישט קיין קייטעל, אַזוי ווי עס פערפליכטן די פאָרשריפטען. אין אַ געהיסען מאָמענט איז דער הינד אַריין אין שפּייז - געוועלב פון זאָפּיאַ האָפּטשאַרעק (טראַוגוטאַ 45) און ער האָט זיך געוואָרפען אויף דער אייגענטימערין, וועלכער ער האָט אָנגעכאַפּט מיט די ציינער ביים פוס, אַרויסרייסענדיג אַ שטיק פלייש. די איבערגעשראָקענע פרוי איז אַנידערגעפאַלען אויף דער ערד, רופענדיג הויך נאָך רעטונג. דער ה' מעצענאַס האָט געפייפט נאָכ'ן הינד און ערשט דאַן האָט ער איהם אָנגעטוהן דאָס קייטעל מיט'ן שלאָס. ער איז שנעל אַוועק, נישט לייגענדיג קיין אכט אויף דער פרוי, וואָס האָט זיך געטונקען אין בלוט, מיט וועלכער ס'האָבען זיך פערנומען דורכגעהענדע מענשען.

די פאַלגען פון דעם הינדס בייסען זענען געווען פאַטאַל, דען די פרוי האָט געמוזט פערבלייבען אין בעט אויף אַ לענגערע קוראַציע צוליב רער מאַטעריע אין דער ווינד. עס היילט איהר דער פאַחיאַטאָרע דאָקטאָר ה' ציווינסקי.

די עדות וואָס האָבען בייגעוואוינט דעם פאַקט, דערצעהלען מיט אומגעהויערע אויפרעגונג וועגען דעם פערהאַלטען זיך פון פאָן מעצענאַס, וועלכער האָט צומאָל ניט געפונען פאַר נויטיג צו פעראינטערעסירען זיך מיט דער פרוי, וועלכע איז געביסן געוואָרן פון זיין הינד.

די געליטענע האָט געמאָלדען דער פּאָליציי און דער „דזשענטעלמענישער“ אַדוואָקאַט וועט מכתמא האָבען אַ פּראָצעס.

די פּוילישע פּרעסע, ברענגענדיג די דאָזיגע ידיעה, גיעט ניט אָן דעם נאָמען פון אַדוואָקאַט, וואָס דערפון קען מען משער זיין, אַז ס'איז ניט קיין ייד. ווייל וואָלט פּאַסירט אַזאַ מעשה מיט אַ יודישען אַדוואָקאַט, וואָלט מען דאָכט זיך נישט געווען איינהאַלטעוודיג, נישט אַרויסצושרייבען דעם נאָמען.

ווען די חמימה איז גרויס...

ווען פון הימעל ברענט אַ העליש פייער און פון די צופלאַמטע מויערן שלאָגט אַ המימה, בעהערשען אומעטיגע מחשבות דעם שטאָדט - מענש, וואָס האָט זיך בעצייטענס נישט בעוואָרענט צו קענען כאַטש אַ קורצע צייט זיך אויסבעהאַלטען אין וואַלדיגען שאָטען אָדער זיך טונקען אין די אָבפרישענדע כוואַליעס פון אונזער ים. און עס איז דאָ געווען גענוג בלויז אַ ביסעלע בערעכענטקייט, כדי זיך צו קענען פערגינען די דאָזיגע הענוגים. עס איז גענוג זיך צו פערשאַפען אַנ'אָבשפּאַר־ביכעלע פון פּ. ק. אָ., כדי פון קליינע איינצאָהלונגען נאָך אַ געוויסער צייט האָבען אָפּגעשפּאָרט אַ ביסעל געלד, וואָס זאָל קלעקן, צו קענען פערלאָזען די שטאָדטישע מויערן און געשמאַק פערברענגען דעם אַצרוה. דער בעזיץ פון אַנ'אָבשפּאַר־ביכעל פון פּ. ק. אָ. איז די ערבות פון אַנ'אָנגענעהמען אורלויב צו געניסען פון פיעל בעקוועמליכקייטען. ראָס ביסעל מזומנים פערשפּאָרט מען צו היטען אין וועג, און מ'האָט נישט וואָס מורא צו האָבען פאַר גנבים. אהן שום קלאָפּאָט קען מען אין יעדער פּאָסט - אַמט אַרויסנעמען אויפן אָבשפּאָר - ביכעלע אַ קליינע סומע אויף די לויפענדע הוצאות.

אויף דער צייט וואָס ס'פאָהרט אַרויס גיט אויך פולע זיכערהייטס - ערבות דאָס איינגעלעגען מזומנים, ווערטפולע חפצים און ווערט - פּאַפּירען אין אַ סייף פון פּ. ק. אָ.

ניט ערלויבטער מיטינג.

די היגע פּועלי־ציון האָט אויף דעם פערגאַנגענעם שבת געהאָלט רופען אַ פאָלקס־מיטינג וועגען הילף פאַר די בריסקער געליטענע. דער מיטינג איז נישט צושטאַנד געקומען, ווייל ס'איז נישט געגעבען געוואָרען דערויף קיין ערלויבניש פון דער מאַכט.

מיט דעם מיטינג, וועלכער האָט געזאָלט פאָרקומען אין אַרבייטער־היוז, האָט די פּועלי־ציון געוואָלט אָנהויבען אַ זאַמעל־אַקציע פאַר די בריסקער יודען.

גראָדנאָ — ראַדאָם — ביאַליסטאָק.

מיר האָבען פאָריגע וואָך בעשריבען אויספיהרליך דעם פּראָצעס פון דעם נעח. טעאַטער־דירעקטאָר און רעדאַקטאָר סקאָמפּסקי, וועלכער איז פער'משפּט געוואָרן דורכ'ן ראַדאָמער קרייז־געריכט אויף 10 מאָנאַטען. סקאָמפּסקי, ווייזט אויס, איז אויך בעקאַנט אין אַנדערע שטעדט . ט לייענען מיר אין „גראָדנער מאָמענט“.

„אין גראָדנע איז גוט בעקאַנט דער נאָמען פון נעח. טעאַטער־דירעקטאָר סקאָמפּסקי.

נאָך אַ לענגערער אָפּוועזענהייט אין גראָדנע, איז ער פאַראַיאָרען פּלוצלינג ווידער אַראָפּגעקומען אַהער. לכתחילה האָט ער זיך אָנגעגעבען אַלס גרויסער יודען־פריינד, אָבער ווען ער איז געוואָרען רעדאַקטאָר פון דער דאָמאַלסדיגער העצעריש־טאַנאַטאָרישער צייטונג „עקספּרעס גראָדזענסקי“ האָט ער אַרויסגעוויזען זיין אמת'ן פּרצוף, דרוקענדיג די ערגסטע בלבולים און רכילות אויף יודען.

ווען די צייטונג האָט באַנקראָטירט איז סקאָמפּסקי אַוועק קיין סוואַלק, וואו ער האָט אָנגעפירט מיט אַ פאַרדעכטיגען נאַכט־לאָקאַל.

ניט לאַנג האָבען זיך אָפּגערופען עטליכע וועקסעל־שווינדלערייען, וואָס ער איז באַגאַנגען מיט אַ געהיסער צייט צוריק אין ראַדאָם, און ער האָט זיך געמוזט אָוועקזעצען אויף דער באַשולדיגונג'ס־באַנק אין ראַדאָמער - געריכט, וואו ער איז געוואָרען אָנערקענט פאַר שולדיג און פערמשפּט אויף 10 חדשים.

היות דאָס געריכט האָט פריהער גע־האַט שוועריגקייטען מיט אויסגעפינען סקאָמפּסקיס וואוינאָרט, האָט דער ריכטער גלייך נאָכ'ן אַרויסגראַגען דעם אורטייל פאַראָרדענט אָפּצופירען סקאָמפּסקין פון געריכטס־זאַל אין טורמע.

כדי צו דערמאָנען, אַז ערשט מיט אַ פּאָר וואָכען צוריק האָט די היגע „נאָווע זשיציע“ איבערגעגעבען אַ ידיעה וועגען דער פאַרשטייענדער באַשטימונג פון סקאָמפּסקין אַלס רעדאַקטאָר פון דער צייטונג, וואָס דער „אָזאָן“ זאָל האָבען בדעה אַרויסצוגעבען בקרוב אין ביאַליסטאָק“.

ווי פיל און ווער האט מנדר געווען לטובת בריסק.

שענע ראדאמער יודען ווילען א גראשען נישט געבען – צווישען זיי איינער וואס שלאגט נישט דעם שטייז און ס'גייט ביי איהם וואסער.

די אקציע פאר די געליטענע יודען אין בריסק, גיעט אין ראדאם גישט קיין גלענצענדע רעזולטאטען. סך הכל געהען איבערן שטאדט 5 פארען, וואס זאמלען געלד. ס'זענען דא וועניג בעלנים, וואס זאלען העלפען אקטיוו מיטהעלפען אין דער זאמלונג. חוץ דעם געפינען זיך אין ראדאם אזעלכע יודען, וואס שעמען זיך נישט אבצוזאגען און ווילען א גראשען נישט געבען, טראץ דעם, וואס מ'נעהט צו זיי עטליכע מאהל.

די 5 פארען, וואס זענען יא טעטיג בעשטעהן פון פאלגענדע פערזאנען:

ד"ר קליינבערגער – קליינערט; ירמיה גאלדשטיין – אייזיק ראטמאן; דענטיסטין: אנשער – פריידאס; שלמה כוואט – שלמה קורץ; מ. אפאטאחסקי – אייזעלבוים.

מיר וועלען פון היינט אן כסדר פערעפענטליכען די רשימות פון די יעניגע, וואס האבען נעשפענדעט לטובת בריסק.

מיר הויבען אן מיט דער רשימה, וואס איז געזאמעלט געווארען דורך די ה"ה גאלדשטיין—ראטבלאט:

אדוו. פעניגשטיין האט געגעבען 50 זל, צו 25 זל. האבען געגעבען: סאמועל אדלער, מרדכי פערשטער; קלמן ריכטמאן 20; הרב קעסטענבערג 12 זל. צו 15 זל. האבען געגעבען: גבריאל זיגמאן, ל. בוך, ב. זיידענהעבער, ד. וואלמאן; צו 10 זל: דענטיסט נאדעל, אסתר נוסשטאט, פ. גרינבלאט, י. פערשטער, אברהם ווייספוס, ירמיה גאלדשטיין, י. מ. ווערבער, צ. בוימאן, י. פייגענבוים, אייזיק ראטבלאט. ה. ל. הימעלפארב; צו 5 זל: לעאן וואולף, חיים ניימאן, יחיאל בארענשטיין, ז. טייטעלבוים, פעסע גוטשטאט, ז. רוזשיצקי, ח. בוימאן, ל. שטיינבאק, מ. אפאטאחסקי, פ. ווייסבארד, ס. קיסטענבערג, ארווי. סטאוב, ה. באנקער, א. בירענבוים; צו 3 זל.: בנימין הורוויטש, יונה ראזנער, לייבעל פרידמאן, א. ווייספוס; צו 2 זל: פשעדנאוועק, א. הירשענהארען, ג. גרין; צו 1 זל.: ש. צוקער, יונה ראזענבערג.

וויפיל מען גיעט אונז אויף האבען אבגעזאגט צו געבען פאלגענדע ראדאמער יודען:

משה גאלדפארב (ושעראמסקי 9) אברהם גאטפריעד, קויפמאנאוא, פרוי לעשטש, אלעזר ראזענבלום, „וואדאפאל". משה הירשענשטרויס האט פארגעלעגט 50 גר. אבער די זאמלער האבען נישט געוואלט צו-נעמען, אנערקענענדיק, אז לויט זיינע כוחות איז אזא גראשעדיגע נתינה א בעליידיגונג פאר אזא וויכטיגע אקציע.

דער פויער וואס האט געהאט אנ'אוצר פון געלען זאמד

און דעם יודישען מילנער איז ארײַנגעקומען מיט איינמאהל די „ברכה" פון 20 קילא אין דער תבואה.

דער היגער יודישער מילנער הערש פרידמאן האט לעצטענס בעמערקט זאמד אין די זעק מיט תבואה, וועלכע ער קויפט ביי די ארומיגע דארפסלייט. ער האט זיך אנגעהויבען פעראינטערעסירען וועלענדיג דערגעהן ווער עס נארט איהם אב. איינמאהל ווען ער האט איינגעהאנדעלט תבואה ביי די דארפסלייט, האט ער געזעהען, ווי עס שיט זיך פון די זעק א שפאר ביסעל געלער זאמד. באלד האט ער גענומען קאנטראלירען און דא האט ער ענטדעקט, אז אייגער פון זיי, א געוויסער וולאדארסקי, האט אין זיין געטריידע אריינגעלעגט ביז 10 פראצענט געלען זאמד. ה' פרידמאן האט תיכף גערופען דער פאליציי. וועלכע האט געשיקט רופען דעם „עהרליכען" תבואה-סוחר. וולאדארסקי האט דאן ערקלערט, אז אין זיין תבואה געפינט זיך בלויז 20 קילא זאמד, פאר וועלכע ער איז גרייט צו בעצאהלען.

בעת א רעוויזיע ביי וולאדארסקין אין דער היים, אין דארף קאכאנאוו, האט מען געפונען אין איין ווינקעל א קופע זאמד און אין א צווייטען א ביסעל תבואה, אויף דער פראגע פון דער פאליציי, וואס טויג איהם אזוי פיעל געלער זאמד, האט ער געענטפערט, אז ער שיט דערמיט אויס די פאדלאגע, אויף וועלכער עס איז אבער נישט געווען צו בעמערקען כאטש איין זעמדעלע אויסגעצירט.

עהערנעכטען, מיטוואך, האט ער געטענה'ט אין שטאדט-געריכט, אז אמת טאקע, ער האט פערקויפט פרידמאנען תבואה מיט א ביסעל זאמד, אבער אזוי האט ער אויך געקויפט ביי אנדערע. ער האט זיך פעררופען אויף דעם עדות, דעם ראדאמער מילנער פיעקארטקי, וועלכער האט אויך בעשטעטיגט, אז איצט בעקומט מען תבואה געמישט מיט זאמד.

נעכטען, דאנערשטאג, האט דאס געריכט ארויסגעטראגען דעם אורטייל, לויט וועלכען וולאדארסקי איז פערמשפט געווארען אויף 7 מאנאטען אונבעדינגטע תפיסה.

פעראייניגטער קאמיטעט פאר די ענינים פון יודישער מלאכה

צו אלע האנדווערקער-געזעלען פון ראדאמער אומגעגענד.

ביז'ן 30 יוני 1937 האט דאס מיניסטעריום פאר האנדעל און אינדוסטריע-אויסנאהמווייז געגעבען די מעגליכקייט אלע די, וואס זענען אלט מינדעסטענס 18 יאהר און האבען שוין דורכגעמאכט 3 יאר לעהר אין פאך, זאלען קענען צוטרעטען צום פערלייכטערטן געזעלען-עקזאמען.

די דאזיגע הנחה איז גילטיג, אויב די פעראינטערעסירטע וועלען זייערע ביטעס וועגען צולאזען צום געזעלן-עקזאמען אריינטראגען אין דער האנדווערקער קאמער נישט שפעטער ווי ביז'ן 30-טען יוני 1937.

געדענקט! אז געזעלן-דיפלאם אין דער מלאכה שפילט א וויכטיגע ראל. דער דיפלאם גיעט אויך א יורידישער מעגליכקייט אין דער צוקונפט צו לעגאליזירען זיך אלס זעלבסשטענדיגען ווארשטאט און ווערען א דיפלאמירטער מייסטער.

נוצט אויס די געלעגענהייט, ווייל קיין שום פארלענגערונג וועט שוין ניט זיין! שטעלט זיך צום הנחה - עקזאמען און ווערט דיפלאמירטע געזעלען.

אלע אינפארמאציעס ערטיילט דער סעקרעטאריאט פון האנדווערקער פעראיין רווינסקא 1 № טעגליך פון 6 נ. מ. ביז 10 אווענד.

przy uporczywych
BÓLACH GŁOWY
stosuje się proszki
ZNAK. OCHR.
·PSZCZÓŁKA·

MILIONY KOBIET
NA CAŁYM ŚWIECIE
STOSUJE SŁAWNE KOSMETYKI
CEDIB
PARIS
·PUDRY·KREMY·TUSZ DO RZĘS POMADKA DO UST ·RÓŻ· MLECZKA·
Żądajcie w najbliższej perfumerii lub drogerii bezpłatnej broszury Cedib o indywidualnej i racjonalnej pielęgnacji skóry.

יעדען שבת א דאנסינג.
אין פרעכטיגען לאקאל פון שניידער - צעך
וויטאלדא 10, אונטער די קלאנגען פון א גרויסן ארקעסטער, א רייכער בופעט, אבער פאר צוגענגליכע פרייזען, איז טעטיג א גאנצע וואך.
אלערליי געטראנקען, גוטע ליאדעס, ביי דער העפליכסטער און פינקטליכסטער בצדינונג.

געשענקט פאר'ן קימפעטארען-פעראיין.

די פרוי טאלא גרינפעלד (פון דערהיים טענענבוים) צום געבורט פון איהר ערשטן קינד האט געשאנקען 5 זל. פארן קימפ.-פעראיין; די פרוי פעריל לאה ליטוואק, צו דער חתונה פון איהר ערשטען קינד האט געשאנקען א שטיקעל לייווענד אויף העמדער פאר ארימע יודישע נסווינעריגס; די פרוי מאניע סענאטאר צום געבורט פון איהר ערשטען קינד, האט געשאנקען 3 זל. פאר'ן קימפ. פעראיין.

Konkurs na Kantora Synagogi w Radomiu

Gmina Wyznaniowa Żydowska w Radomiu ogłasza konkurs na stanowisko kantora wielkiej Synagogi w Radomiu.

Kandydaci odpowiadający kwalifikacjom mogą zgłosić swe oferty w przeciągu miesiąca od dnia ogłoszenia.

Warunki uposażenia — do omówienia.

Od każdego kandydata wymagane jest próbne odprawianie modłów, a zwrot kosztów będzie przyznany tylko temu kandydatowi, który zostanie ostatecznie przyjęty. —

Przewodniczący Tymczasowego Zarządu
GMINY WYZN. ŻYDOWSKIEJ
w Radomiu.

Radom, dnia 15 czerwca 1937 r. (—) M. Den

קאנקורס אויף א חזן אין דער ראדאמער שוהל.

די יודישע גמינע אין ראדאם פערעפענטליכט א קאנקורס אויף דער שטעלע פון א חזן אין דער גרויסער ראדאמער שוהל.

קאנדידאטען מיט ענטשפרעכענדע קוואליפיקאציעס, קענען אריינטראגען זייערע אפערטען אין משך פון א חודש, פון טאג פון דער בעקאנטמאכונג.

פון יעדען קאנדידאט ווערט געפאדערט א פריבונג פון תפילות און בעקומען פאר די הוצאות, וועט נאר יענער קאנדידאט, וועלכער וועט ענדגילטיג אנגענומען ווערען.

דער פארזיצענדער פון דער
צייטווייליגער גמינע-פערוואלטונג אין ראדאם

ראדאם 15 טשערוויעץ 1937. (—) מ. דען

דאס לעבען אין קעלץ.

איינס ביינאכט האט ער געמוזט גט'ן זיין פערלאזענע פרוי
דער קעלצער מאיר קושמיערש האט געליטען א מיאוסען דורכפאל.

אין קיעלץ האט געוואוינט א יונגער־מאן מאיר קושמיערש. דאס איז געווען מיט 12 יאהר צוריק. האט מען קושמיערשען גערעדט פארשידענע שידוכים. ער איז געווען זעהר איבערקלייבעריש, און דער עיקר האט ער געזוכט געלד, ביז מ'האט פאר איהם צוגעקליבען א שידוך מיט א געוויסער טעמע רבקה ה. פון שעדלעץ.

קושמיערש האט בעקומען א היבשען נדן און עס האט זיך אויסגעוויזען, אז אלץ וועט זיין גוט. דער יונגערמאנטשיק האט אבער געהאט גאנץ אנדערע כוונות. דריי חדשים נאך דער חתונה האט ער צוגענומען דעם גאנצען נדן און איז נעלם געווארען, אלע באמיהונגען איהם אויסצוגעפונען האבען זיך נישט איינגעגעבען.

די פערלאזענע יונגע פרוי האט מיטגעמאכט טראגישע איבערלעבענישען. ווען מאיר האט זי פארלאזען איז זי שוין געווען מעוברת, זי האט געבוירען א קינד. פון וואס זיך אויסצוהאלטען האט זי נישט געהאט. דאס קינד האט אפגעקרענקט א לאנגע צייט, ביז עס איז געשטארבען.

דערווייל האט מען ארומגעזוכט מאיר קוזשמיערש דורך גאנצע 12 יאהר, אבער מ'האט נישט געקענט פאלען אויף זיינע שפירען. די אומגליקליכע פרוי האט מעהר נישט געהאלט ווי א גט, כדי זי זאל נישט דארפען בלייבען אן אייביגע עגונה.

מאכט זיך א מעשה, אז אין לאדוש האט פאריגע וואך געוויילט א שעדלעצער איינוואוינער אברהם פ. געהענדיג אויף פיעטריקאווער גאס האט ער באמערקט קושמיערשען, וועלכען ער האט גוט געקענט פון שעדלעץ און געוואוסט וועגען דער גאנצער געשיכטע פון זיין ענטלויפען. אברהם פ. האט זיך גארנישט וויסענדיג געמאכט און זיך דערוואוסט וועגען דער אדרעס פון קיזשמיערשען, גלייכצייטיג האט ער טעלעגראפירט נאך דער פרוי טעמע רבקה קיין שעדלעץ. די פרוי איז אראפגעקומען קיין לאדוש און האט זיך וועגען דעם ענין געווענדעט צו הרב טרייסטמאן.

הרב טרייסטמאן האט זיך גלייך פארגענומען מיט דער געשיכטע און ס'האט זיך איינגעגעבען אויף א קינציגען אופן ארויפצונארען דעם חכשיט ארום 12 א זייגער ביינאכט צו הרב טרייסטמאן. מאיר האט פארשטייט זיך נישט געוואוסט וואוהין ער גייט. ערשט ביי הרב טרייסטמאן אין שטוב האט ער דערזעהן זיין פארלאזענע פרוי און ער איז געצוואונגען געווארען גלייך אויפ'ן ארט איהר צו געבען א גט. די גט־צערעמאניע האט זיך פערענדיגט ארום 2 א זייגער ביינאכט.

קהלה־פערוואלטונג בעטראכט דעם בודזשעט.

פערגאנגענעם זונטאג, איז פארגעקומען א זיצונג פון דער אלטע קהלה־פערוואלטונג, וועלכע האט לויט דער פעראָרדנונג פון די אויפזיכט'ס־מאכט בעדארפט אויסארבייטען דעם בודזשעט אויפ'ן קומענדען יאהר. די זיצונג אין געפיהרט געווארען אונטער'ן פארזיץ פון פרעזעס ה' גאלדמאן מיט דער בעטיילינג פון דעם ראבינאט.

ביים בעטראכטען די בעזונדערע פאזיציעס, איז פארגעקומען א לענגערע דיסקוסיע, אין וועלכער ס'האבען זיך בעטייליגט די ה"ה אייזענבערג, גוטמאן, ביינוואל און אנד. נאכ'ן אננעמען דעם בודזשעט דורך דער קהלה־פערוואלטונג, איז ער איבערגעשיקט געווארען צום קהלה־ראט צו בעטראכטען.

זומער קאלאניע פאר ארימע יודישע קינדער פון פאוושעכנע־שולען אין קיעלץ.

יאהר־יעהרליך ארדענט איין דער יודישער עלטערען־קאמיטעט ביי די היגע פאלק'ס־שולען א זומער־קאלאניע פאר ארימע יודישע קינדער. אויך היי־יאהר מאכט שוין דער אויבערגערמאנטער קאמיטעט די געהעריגע צוגרייטונגען צו די זומער־קאלאניע, וועלכע זאל געעפענט ווערען אין דארף זאלעשע (נעקס קילאמעטער נאך קיעלץ) די נעכסטע וואכען.

ליידער אבער איז די ארבייט פון קאמיטעט זעהר א שווערע, ווייל די צאהל ארימע קינדער, וועלכע נויטיגען זיך אזוי נאך דעם ביסעל לופט איז א גרעסערע, ווי פאריאהר. דאגעגען אבער דיספאנירט דער עלטערן־קאמיטעט מיט א זעהר בעשרענקטע סומע.

עס ליגט דעריבער א חוב אויף דער קיעלצער יודישער געזעלשאפט, אז זי זאל ארויסווייזען פעראינטערעסירונג פאר אזא וויכטיגע זאך, ווי עס איז די זומער קאלאניע פאר ארימע יודישע קינדער, וואס שמאכטען א גאנץ יאהר אין נאסע דושנע צימערען און ליידען הונגער.

גרויסע שרפה, מיט מענשליכע קרבנות

אין דארף אלעשניצא (הינטער סטאפניץ) איז אויסגעבראכען א שריפה וואס האט זיך בליץ־שנעל פוגאנדערגעשפרייט איבער די שטרויענע כאטעס. ס'זענען פארברענט געווארען ביז 50 הייזער, און א פרוי מיט א קינד, ווי אויך פיל סטאדאלעס. ס'זענען פארהאן איינגע שווער־אבגעבריהטע.

ביים לעשען דאס פייער, האבען זיך בעטייליגט צוועלף פייערלעשער־אבטיילונגען פון דער אומגעגענד. נאך שווערע מיה, איז געלונגען דאס פייער צו לאקאליזירען. ס'ווערט געפיהרט א שטרענגע אויספארשונג, יוען פעסטשטעלען די סיבה פון דער ריזיגער שריפה.

פער'מט זיך מיט פיש.

אין שטעטעל שידלאוו (קעלצער נגענד) האבען זיך איינינע יודישע פאמיליעס פער'סמט מיט פיש. א דאנק די באלדיגע בעקומענע מעדיצינישע הילף, איז זייער צושטאנד א בעפרידיגענדער.

בעפאלען א יוד הענדלער און איהם צוגערויבט 900 זל.

אויפ'ן וועג צווישען דארף דושעוויאנטלע און מאריאנאוו (אפטער־קרייז) איז בעפאלען געווארען דער יודישער דארפ'ס־הענדלער שבתי זעמעלמאן פון איוואנצק דורך א געוויסען פראנטשישעק מאדעי פון דארף וווארע. דער לעצטער האט דעם יודישען דארפס־הענדלער געווארפען א פאר שטיינער אין קאפ און איהם צוגערויבט 9 הונדערט זלאטעס.

ווי די אויספארשונג שטעלט פעסט, איז דער מאדעי שוין זיבען מאהל געווען בעשטראפט פאר ענליכע קרימינעלע פערברעכענס.

וואיעוואדע־אינספעקציע אין קיעלצער־וואיעוו.

דער ארטיגער וואיעוואדע ה' ד"ר דזיאדאש, האט לעצטענס אדורכגעפירט א גרעסערע אינספעקציע, איבער איינינע שטעדט, פון קיעלצער וואיעוואדזטווא באקענענדיג זיך מיט די אינערליכע פארהעלטנישען, פון די דאזיגע שטעדט.

די ענטשטעהונג פון יודישען קעלץ
טיפען, לעגענדעס און געשטאלטען פון אמאליגען קעלץ.

גע'זאמעלט פון י. צ — ר.

זעהר יונג איז דער יודישער ישוב פון אונזער שטאדט. קוים עטליכע זיבציג יאהר אלט. עס געפינען זיך ביי אונז אין שטאדט געצעהלטע יודן, וועלכע געדענקען נאך די ענטוויקלונג פון יודישען קיעלץ און וויסען אפילו צו דערצעהלען וועגען לעבען און מנהגים פון יודישען קיעלץ, פון די ערשטע יארן אן. פאר'ן יונגערען דור אבער, נעהערט שוין כמעט דאס אלץ צו דער פערגאנגענהייט, צו דער היסטאריע. און דעריבער ווערט דאס ביסל"כ־ווייז ביי איהם פערגעסען.

זעהר פיעל שענע לעגענדעס און מנהגים ווערען דערצעהלט פון אמאליגען יודישען קיעלץ; זעהר פיעל געביידעס, ערטער און געזעלשאפטליכע אינסטיטוציעס, וועלכע זענען זעהר אינטערעסאנט און זענען פערבונדען מיט'ן דאמאלסטיגען שאפען און לעבען פון אמאליגען קיעלץ, ווי אויך פערשידענע טיפען און געשטאלטען פון אמאליגע יודישע בלל־טהוער — זענען ווערט, זיי זאלען פערצייכענט ווערען.

אלס ליבהאבער פון יודישע לעגענדעס בכלל און פון אונזער שטאט בפרט, האב איך גענומען אויף זיך די מיסיע דאס אלץ צו פערצייכענען און זיך טיילען מיט אונזערע ח' לעזער.

דער היסטארישער פוילישער אויפשטאנד פון יאהר 1863 האט געמאכט א איבערברוך אין דעם היסטארישען גורל פון „מקום" קיעלץ. ביז צום יאהר 1863 האט אין קיעלץ נישט געטארט וואוינען קיין שום יוד, ווי אויך נישט געהאט קיין רעכט איבערצונעכטיגען די קעלצער טעריטאריע. מיט'ן אויסנאהם פון די יודען, וואס זענען געווען „ניקאלייסקע" סאלדאטען. די לעצטע האבען געהאט די זכיה צו וואוינען אין דאמאלסדיגען יודען־ריינעם קיעלץ.

די יודישע „ניקאלייסקע סאלדאטען" זענען אין 1863 יאהר בעשטאנען אין א צאל פון 40 (פערציג) פאמיליעס. ס'רוב האבען געשטאמט פון טיעף רוסלאנד. קיין גרויסע מגע־ומשע האבען זיי צווישען זיך נישט געהאט. א גאנצע וואך איז יעדער געווען פערנומען ביי זיין האנדעל און געשעפט, נאר שבת זענען זיי זיך צוזאמענגעקומען אויף איין ארט דאווענען; דאס האט זיך גערופען דאס „סאלדאטסקע מנין". קיין גרויסע תלמידי־חכמים זענען זיי נישט געווען. א גרויסע טייל פון זיי האבען קוים געקענט דאווענען.

דער גבאי פון „סאלדאטסקע מנין" איז געווען א „ניקאלייסקער סאלדאט" מיט'ן נאמען העשקע. „שמחת־תורה" האבען זיי געהאט א מנהג, אז עס איז געקומען צו „אתה הראת" האט נישט איינער געזאגט, נאר יעדער איינער כתפלל האט געזאגט פאר אלע הויך אויס'ן קול א פסוק. און צוגעגאנגען איז דאס אויף פאלגענדען אופן: דער גבאי העשקע מיט זיין סאלדאטסקע שטים און בעפעהלערישען טאן, גלייך ווי מען שטעלט א זעלנער צום ראפארט, האט אויסגערעכענט זיין נאמען, פאמיליענאמען. אויך אין וועלכען פולק ער אדער דער אויפגערופענער האט געדינט און אינטער וועמענס קאמענדע. דאן האט ער אויסגערופען: פלוני בן פלוני ווערט מכובד מ'ט א פסוק „אתה הראת"! אזוי איז צוגעגאנגען ביי יעדען איינעם מתפלל בעזונדער. און, אז ס'האט זיך געטראפען א מכשול, אז איינער איז געווען גע'הרג'עט אויף דער עברי און בשום אופן נים געקענט זיך ארויסדרעפען פון „פוילישען וועג", האט איהם דער גבאי בעפרייט און בעפעהלעריש דערלאנגט א „פארציע" אתה הראת א צווייטען.

מיט נאך זעהר פערשידענארטיגע מנהגים האבען געלעבט די יודישע ניקאלייסקע סאלדאטען. זיי האבען אנגעפיהרט מיט'ן יודישען קיעלץ און זענען אויך אפילו דאזיגעס געווען, אין די צייט ווען עס איז שוין געווען ערלויבט יודען אריינצוקומען קיין קיעלץ, אבער איינציגווייז ביז'ן סוף פון 1890 איז געווארען אלץ ארויסגענומען פון זייערע הענד.

דער פאקטישער ישוב פון קעלץ הויבט זיך ערשט אן צו צעהלען פון יאהר 1863 פון דעמאלס אן האבען אנגעהויבען אריינצוקומען קיין קעלץ יודען, מערסטענטייל גרויסע נגידים פון דער אומגעגענד, ס'רוב זענען געווען פון שטאדט כענטשין (נעבען קיעלץ). פון די ערשטע פאמיליעס, וואס זענען אריינגעקומען קיין קעלץ זענען געווען: דרייזמאן, אייזענבערג, מאנעלא,

(ווייטער זייט 10)

Zastępca M. CUKIERMAN Kielce
Warszawska 14.

2600 שקלים אין קעלץ.

קעלץ (טעלעפאניש). אויף ווי ווייט דער אינטערעס צום ציוניסטישען 20 - טען קאנגרעס איז גרויס ביי אונז אין שטאדט, בעווייזט די לעבהאפטע פרעקויעג אויף שקלים. נאכ'ן פערענדיקען דעם פערקויף ווייזט זיך ארויס אין רעזולטאט א ציפער פון 2600 שקלים.

Z okazji zaślubin

p. Poli Wierzbińskiej

z p. M. Wajnrybem

dużo szczęścia życzą

Zysholcowie

i Zylbergergowie

צו דער יודישער עפענטליכקייט אין קעלץ

מיר אונטערגעשריבענע דאזורעס און פרנסים געפינען פאר נויטיג צו מעלדען די יודישע בעפעלקערונג אין קיעלץ, אז אזוי ווי די אלטע „בעלי-בתים" פון דער היגער קהלה האבען זיך דערוויסט, אז דער נייער געוועהלטער ראט און פערוואלטונג ווערן אין די נאהנסטע טעג בעשטעטיגט האבען זיי אויף דער שנעל צוזאמענגערופען א זיצונג אויף דעם לעצטען זונטאג (13\6) און צוזאמענגעשטעלט א בודזשעט אויפ'ן יאהר 1937.

דעריבער איז אונזער פליכט, צו ערקלערען פאר דער עפענטליכקייט, אז מיר טראגען נישט קיין שום פעראנטווארטליכקייט פאר דעם דערמאהנטען בודזשעט און בכלל פאר אלע מעשים, וואס ווערען אין דער קהלה דורך די אלטע „מושלים" אפגעטוהן.

זאל די קיעלצער יודישער עפענטליכקייט וועגען דעם וויסען און אורטיילען!

אונטערשריפטען:

מאיר אייזענבערג, פראפ. ב. גראאובארט, יוסף זאיענטשקאווסקי, יהושע בעקערמאן, נח לאקס.

פון רעדאקציע! פאר'ן שליסען דעם נומער האבען מיר דערהאלטען דעם בריוו, וועלכן מיר גיבען אים איבער אזוי ווי ער איז אין אריגינאל געשריבען.

אקציע צו בויען א בנין פאר א ליצעאום און פאר - שולע אין קעלץ.

מאנטאג איז אין לאקאל פון „מכבי" אונטער'ן פארזיץ פון ד״ר פעלץ פארגעקומען א בעראטונג פון א רייה קיעלצער געזעלשאפטליכע עסקנים, וועגען אויפבויען אנ'אייגען בנין פאר א פאך און ליצעאום-שולע ביי אונז אין שטאדט. ס'איז אויסגעקליבען געווארען א קאמיטעט פון פאלגענדע ה״ה: ד״ר פעלץ (פרעזעס) ל. רייזמאן (קאסירער) פראפ. גראאובאר (סעקרעטאר) הרב ראפאפארט, דיר. פייער, ד״ר פייסט, ד״ר הרכבי, ווילנער, עדעלשטיין, וואסער און טענענבוים.

עס איז צו האפען, אז די גאנצע היגע יודישער געזעלשאפט וועט מיטהעלפען דעם אויבענדערמאנטען קאמיטעט צו שאפען די נויטיגע סומען אויף אויפצובויען דעם אזוי וויכטיגען בנין ביי אונז אין שטאדט.

פאר די טעניס-מייסטער-שאפטען פון „מכבי"-פערבאנד אין קעלץ.

ווי עס איז שוין געווען געמאלדען אין אונזער צייטונג קומט פאר אין קיעלץ דעם 19-טען און 20-טען ד. ה. שבת און זונטאג די טעניס-מייסטער-שאפטען פון פוילישען מכבי פערבאנר. ס'האבען זיך געמאלדען 37-טעניסטען (פרויען און מענער) פון פאלגענדע קלובען:

„הכח" — ביעלסקי, „שמשון" — טארנאוו, ז. ט. ק. ס. — נאווי-טארק, „מכבי" — לאדזש, „דרור" — לעמבערג, „יונג-וויזא" — לעמבערג און „מכבי" — קיעלץ.

די פערמעסטונגען הויבען זיך אן שבת 10 פריה.

א פרעכטיגער בעכער פאר די זיגער אין די טעניס-מייסטערשאפטען.

דער פרעזעס פון קיעלצער „מכבי" ה' פנחס כארענסלופ האט געשאנקען א פרעכטיגען בעכער פאר דעם קלוב, וועלכער וועט האבען דעם גרעסטען צאהל פונקטען אין די טעניס-מייסטער-שאפטען.

גרויס ערפאלג פון „ראדאמער - קעלצער לעבען" אין קעלץ.

גרויס צופרידענהייט האט ארויסגערופען ביי די היגע יודישע באפעלקערונג דאס ווידער ערשיינען פון „ראדאמער קיעלצער לעבען" ביי אונז אין שטאדט. שוין 4 נאכמיטאג זענען אלע נומערען געווען פערקויפט. צעהנדליגער מענשען האבען נאך פארנאכט געזוכט קויפען דאס „ראדאמער-קעלצער-לעבען" אבער זיי האבען שוין נישט בעקומען.

ווי מיר זעהען, איז די נאכפראגע נאך אונזער צייטונג זעהר א גרויסע ביי די היגע יודישע בעפעלקערונג און עס איז צו האפען, אז דאס „ראדאמער קיעלצער-לעבען" וועט אין קיעלץ האבען דעם גרעסטען ערפאלג.

צום יאהרצייט פון רבין ר' מאטעלע ז״ל.

ווי יעדעס יאהר זענען אויך היי-יאהר אינ'ם טאג פון דער יאהרצייט פון קוזמיר רבין ז״ל וואס איז אויסגעפאלען נעכטען דאנערשטאג ח' תמוז זיך צונויפגעקומען קיין קיעלץ עטליכע חונדערט חסידים פון אלע עקען פוילען בתוכם עטליכע רביים פון דער טריסקער דינאסטיע ווי: ר' משה לייבעניו, (כעלם) ר' רוד'ל (זשוריק). ר' משה'לע לובלין), ר' נחומ'טשע (וארשא). ר' לייבעניו (זאמאשטש) און א גאנצע רייה אנגעזעהענע רבנים פון דער פראווינץ.

אויפ'ן וועג צום בית-עולם איז א גאנצען מ״ת לעת געווען א לעבהאפטע בעוועגונג. דער אוהל פון קוזמיר רבין ז״ל, איז פון פריה ביז שפעט ביינאכט געווען איבערפולט פון טויזענדער מענשען, וואס זענען געקומען מתפלל זיין חעגען זייער ביטערער לאגע.

נאכמיטאג האט יעדער רבי בעזונדער ביי זיין חסיד, וואו ער שטייט איין, געפראוועט א סעודה, געטיילט שיריים און געזאגט תורה.

א טייל רביים זענען באלד נעכטען ביינאכט אפגעפאהרען פון קיעלץ. די איבעריגע בלייבען נאך איבער שבת אין קיעלץ.

Pola Strawczyńska — Abram Machtyngier

ZARĘCZENI

Kielce, dn. 12 czerwca 1937 r.

(ענדע פון זייט 9)

און אנד. איינציגווייז האבען אנגעהויבען ארייינצוקומען וואס מעהר יודען. אין יאהר 1870 האט שוין דער ישוב געצעהלט ביז א הונדערט יודישע פאמיליעס.

כאטש ס'האבען שוין געוואוינט אין קיעלץ א גרויסע צאהל יודישע משפחות, דאך האט קיין יוד נישט געטארט האבען אין קיעלץ קיין עפענטליך געשעפט. (חוץ די ניקאלייסקע סאלדאטען) מיט דעם זכות איז נאך פעשאנקען געווארען ר' ברוך מאנטלא, וועלכער האט גאר געהאט רעכט אפען צו האלטען דאס געשעפט איין טאג אין דער וואך, אין א מארק-טאג (דינסטאג). די איבריגע טעג פון דער וואך האט עס געמוזט זיין פערמאכט. עס זאגט זיך גאר אזוי „געהאט רעכט". נישט יעדער איינער האט בעקומען די דאזיגע רעכט, ערשט נאך א גרויסען פאטריאטישען, אדער פילאנטראפישען טאט, האט מען דאס זעלבע אבגעדאנקט מיט די אויבענדערמאנטע קאנצעסיע.

ר' ברוך מאנעלא, אלס גרויסער גביר וועלענדיג זיך אביסעל בערימט מאכען און איינאיינחענס אויספועלען פאר זיך עפעס א „קאנצעסיעלע", האט מיט'ן איינענעם ווילען אויפגעבויט אין קיעלץ (פאר זיין געלד) א מיליטערישע שפיטאל (וויאס געפינט זיך נאך היינט אויפן פלאץ שח. לעאנארדא) פאר דעם אויבענדערמאנטען וואוילן מהלך האט מען ר' ברוך מאנעלא אבגעדאנקט פון דער דעמאלסדיגער מאכט דערמיט, וואס ער האט בעקומען דאס רעכט אפען צו האלטען דינסטאג (איינמאהל אין דער וואך) א געשעפט פון מאנופאקטור (דאס געשעפט פון ר' ברוך מאנעלא איז געפינען געווארען רינעק 17, וואו ס'איז היינט דאס אייזען-געשעפט פון ר' מאיר אייזענבערג) אין געשעפט זענען געשטאנען די טעכטער פון ר' ברוך מאנעלא.

אבער נישט מיט דעם אויבענדערמאנטען אליין חערט ר' ברוך מאנעלא אנ'אנגעזעהענער יוד. וועגען דעם — אין נעכסטען נומער.

אין אלע רעדאקציע און אדמיניסטראציע ענינים ביטע זיך צו פערשטענדיגען

י. צוקער (קיעלץ)

יעדען טאג פון 5 — 7 אווענד.
טעלעפאניש נום. 16 - 22

Z DZWONKIEM
IDEAL JAWA —
DOBRA KAWA

Najlepsze, najmilsze i najtańsze
prezenty dla rodziny i przyjaciół
to
kuchenki, żelazka
grzejniki do rurek
poduszki i inne.

Do nabycia na dogodnych warunkach
w Radomskiem Towarzystwie
Elektrycznem
Sp. Akc. w Radomiu
ul. Traugutta 53

PUDRY
KREMY
RÓŻE
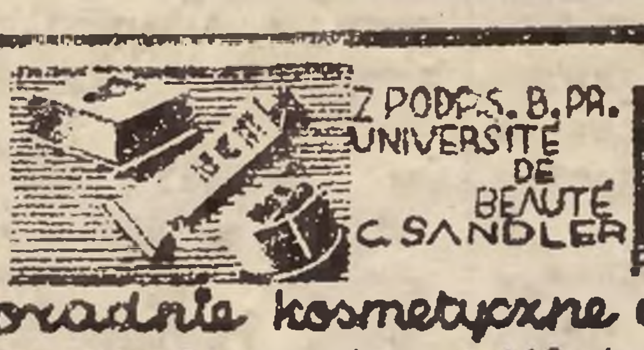
Z PODP. S. B. PR.
UNIVERSITÉ
DE
BEAUTÉ
C. SANDLER
RAVIS
PARIS—VARSOVIE
własne poradnie kosmetyczne w całym kraju